תלמוד בבלי · ראשונים · רש״י · סדר מועד

רש"י על חגיגה

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על חגיגה

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-חגיגה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 9
דף ה: 11
דף ו. 11
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 15
דף ח. 17
דף ח: 18
דף ט. 19
דף ט: 20
דף י. 22
דף י: 24
דף יא. 25
דף יא: 26
דף יב. 28
דף יב: 29
דף יג. 30
דף יג: 31
דף יד. 32
דף יד: 33
דף טו. 34
דף טו: 34
דף טז. 36
דף טז: 36
דף יז. 38
דף יז: 39
דף יח. 39
דף יח: 40
דף יט. 42
דף יט: 44
דף כ. 44
דף כ: 45
דף כא. 47
דף כא: 47
דף כב. 48
דף כב: 49
דף כג. 50
דף כג: 52
דף כד. 52
דף כד: 54
דף כה. 55
דף כה: 55
דף כו. 57
דף כו: 59
דף כז. 61

דף ב.

מתני' הכל חייבין בראייה - במצות ראיית כל זכורך (שמות כג) שצריכים להתראות בעזרה ברגל:

חוץ מחרש שוטה וקטן - דלאו בני דעה נינהו ופטורין ממצות:

החיגר והסומא - כולה יליף מקראי בגמרא:

ומי שאינו יכול לעלות ברגליו - מירושלים לעזרה ובגמרא מפרש להו:

אי זהו קטן כו' - אבל מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות:

שלש רגלים - הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא:

ב"ש אומרים הראייה שתי כסף - גדול הבא להיראות צריך להביא עולה ואינה פחותה משתי כסף שתי מעות כסף שהן שליש דינר שנאמר ולא יראו פני ריקם (שם) ויליף בגמרא שצריך להביא עולה אע"פ שלא נתנה בו תורה שיעור חכמים נתנו שיעור:

והחגיגה - שלמי חגיגה חייבין היחידים להביא ברגל דילפינן לה בשלהי פירקין (דף ט.) מוחגותם אותו חג לה':

גמ' ולרבינא דאמר כו' - לקמן אמרינן בפירקין (דף ד.):

הניחא למאן דאמר כו' - לקמן אמרינן בפירקין (דף ט.) שיש לקרבנות החג תשלומי כל ז' ואיפליגו בה אמוראי איכא למאן דאמר תשלומין זה לזה ואיכא למאן דאמר תשלומין דראשון הן ואמרינן מאי בינייהו חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו מאן דאמר כולן תשלומין לראשון מי שמחויב בראשון ולא הביא יביא באחד משאר הימים ומי שאינו מחויב אינו צריך תשלומין ומאן דאמר תשלומין זה לזה קסבר החובה מוטלת על כל אחד מן שאר הימים ולא על הראשון לבדו הלכך אף מי שפטור בראשון ונראה בשני חייב להביא ואם לא יביא בו ביום יביא למחר:

יראה יראה - [יראה] כתיב וקרינן יראה יראה כל זכורך את פני האדון דמשמע שהאדם רואה את השכינה יראה כל זכורך את פני האדון משמע שהאדון בא לראותך הקיש הכתוב ראייתך לראייתו:

כדרך שבא לראותך - כך הוא בא ליראות ממך:

מה לראותך - בשתי עיניו:

אף - כאן ליראות מן האדם בשתי עיניו של אדם:

משנה ראשונה - קודם שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש סיפא דמתני' דקתני חוץ מן העבדים שאינן משוחררים דאוקמא רבינא במי שחציו עבד וחציו בן חורין דפטור נשנית קודם שחזרו ב"ה אבל לאחר שהודו לב"ש שיש על ב"ד לכוף את אדונו לשחררו והוה ליה כאלו משוחרר כבר וחייב ומשנה שנשנית לא זזה ממקומה:

דף ב:

תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם - כל תקנת רבו כאן היא אבל תקנת העבד אין כאן אם נתקן במשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה:

לישא שפחה אינו יכול - מפני צד החרות שבו וכתיב לא יהיה קדש וגו' (דברים כ"ג:י"ח):

בת חורין אינו יכול - מפני צד עבדות שבו:

לא תהו בראה - לא ברא הקב"ה את הארץ להיות בלא יישוב אלא לשבת יצרה:

כדתנן - בריש מסכת תרומות (מ"ב):

חרש שדברו בו חכמים בכל מקום - שהשוו אותו לשוטה לפוטרו לא דברו אלא במי שאינו שומע ואינו מדבר הכי קים להו לרבנן דמי שאינו שומע ואינו מדבר דלאו בני דעה נינהו:

מדבר ואינו שומע - תחילתו היה פקח עד שלמד לדבר ואח"כ נתחרש:

תנינא - במתניתין:

להא דתנו רבנן - בברייתא ולמדנו שהברייתא הזאת עיקר וסומכין עליה:

זה וזה כפקחים - היינו כמתניתין דלא פטר אלא חרש הדומה לשוטה:

ואי בעית אימא - אלם כמשמעו נוטריקון אישתקיל מלוליה ניטל דבורו:

פטור - מן הראייה קשיין אהדדי מתניתין ובריייתא:

אמר רבא - מתניתין דתני אצל ראייה חרש דומיא דשוטה:

חסורי מיחסרא והכי קתני - דאע"פ דלא דומה לשוטה פטור וכי תניא מתניתין דומיא דשוטה גבי שמחה הוא דתני ותרי מיני חרש תנא מתניתין וחסורי מיחסרא מתניתין והכי קתני הכל חייבין בראייה חוץ מחרש כל דהו או שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע:

ואף על פי שהוא פטור - בעולת ראייה ליראות:

דף ג.

חייב בשמחה - לשמוח בחג דכתיב ושמחת בחגך (דברים ט"ז:י"ד) ואמרינן לקמן (דף ח.) דשמחה בשלמים לאכול את הבשר וילפינן לה (פסחים דף קט.) מוזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ולקמן פריך: מ"ש לענין ראייה דפטור ולענין שמחה דמחייב:

ושאינו לא שומע ולא מדבר - היינו חרש דמתניתין שסמכו לשוטה וקטן:

ראייה מהקהל - דכתיב בפרשת הקהל בבוא כל ישראל לראות וגו' ופרשת הקהל המלך היה קורא משנה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו' (דברים ל"א:י'):

פרט לשומע ואינו מדבר - השתא משמע שאין זה ראוי ללמוד:

הלכתא - משניות:

למען ילמדו - ואין זה ראוי ללמד אחרים:

רב אשי אמר ודאי למען ילמדו - כלומר בלאו קושיא דהנך תרי אילמי ליכא לאוקמי לדרשה דתנא דמעיט מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו:

דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו - הוא דמשמע ליה אלמא סבירא ליה לתנא דכיון דלא מישתעי לא גמיר לנפשיה:

וכיון דלא שמע - אנן סהדי דלא גמיר וכיון דתנן למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ואנן סהדי דטעמא משום דלא גמיר הוא שלא יבין כל מה שאומרים לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלכך הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלכך ודאי למען ילמדו הוא דדריש:

פרט לבעלי קבין - כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ונותנים בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו:

אלא רגלים - אדם שיש לו רגלים:

פעמיך בנעלים - אלמא בבעלי מנעלים שייכי פעמים ובראייה כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו':

שנקרא נדיב - על שם שנדבו לבו להכיר בוראו:

נדיבי עמים - הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מצות:

והבור רק - משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום:

אבל נחשים ועקרבים יש בו - לא היה רק אלא ממים:

להקביל פניו - יום טוב היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרינן במסכת ראש השנה (דף טז:) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב' ד):
תלמידיך אנו - ואין לנו לדבר בפניך:
האמרת - שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און (תהילים צ"ד:ד') ישתבחו שדרכן צלחה:
חטיבה אחת - שבח אחד שבח מיוחד לומר אין כמוך לכך בחרנוך לאלוה:

דף ג:

ואף הוא - רבי אלעזר בן עזריה:
לתלמיה - שורות המענה:
מה מסמר זה - כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן תלמוד לומר נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות:
פוסלין ומכשירין - שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה:
כולן אל אחד אמרן - אין לך מבני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהינו:
פרנס אחד אמרן - אין לך מביא ראייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו:
עשה אזניך כאפרכסת - מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו:
אפרכסת - טירמוי"א שעל הריחים:
ולימרו ליה בהדיא - מיד למה הוזקקו לומר תלמידיך אנו:
נמנו וגמרו - והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב:
מעשרין - עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשוה עולי גולה כקדושת הארץ:
פשוט ידיך וקבל עיניך - הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו:
אל תחושו למניינכם - אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמיניתם ותיקנתם שהרי הסכמתם להלכה:
כך מקובלני - שקדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא ביבמות (דף פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני לכך תקנו

להן שיהו מעשרין מעשר עני וברשות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו לפי שאינן חייבין מן התורה:

איזהו שוטה - האמור בכל מקום שפטור מן המצות ומן העונש ואין קנינו קנין ואין ממכרו ממכר:

והלן בבית הקברות - בלילה:

לעולם דקא עביד להו דרך שטות - ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא דהיוצא יחידי בלילה אימור גנדריפס אחדיה אני שמעתי חולי האוחז מתוך דאגה ולי נראה שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר:

שתשרה עליו רוח טומאה - רוח שדים שיסייעוהו להיות מכשף:

דף ד.

כמו שנגח שור חמור וגמל - דבבא קמא (דף לז.) דנעשה מועד לכל ולא אמרינן עד שיהא מועד בשלשה בכל מין ומין דהואיל והועד שלשה נגיחותיו בשלשה מינין אין זה מקפיד על מין אחר אף כאן לא באו שלשה דברים לידו בבת אחת אלא כולן משום שטות:

אי שמיעא ליה - הא דתניא דמשמע בדבר אחד מחזיקין אותו בשוטה הוה הדר ביה:

זכור - אם נאמר זכור אין לך להוציא אלא את הנשים עכשיו שנאמר זכורך בא להוציא אף טומטום ואנדרוגינוס עם הנשים:

נשים פטורות - בפ"ק דקדושין (דף לד:) ילפינן לה:

מהקהל - דהוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות:

אתא קרא למעוטי ספיקא - בתמיה למה לי קרא מהיכא תיתי לן לחיוביה:

כשביציו מבחוץ - אלא שהגיד טמון דהא ודאי זכר הוא הלכך איצטריך קרא למעוטי:

המקמץ - מפרש במסכת כתובות (דף עז.) המקמץ בידו צואת כלבים ואומר אני כי לתקן בהן עורות שקורין קורדוו"ן שמעבדים אותן בצואת כלבים:

והמצרף נחשת - שמצרפו במקום שחופרין אותו מן הקרקע כדמפרש במסכת כתובות (שם) וכל אלו ריחן רע ואין יכולין לעלות עם חביריהם:

כדאמרן - זכור להוציא את הנשים:

לה לה מאשה - כתיב הכא וכתב לה (דברים כד) וכתיב התם או חפשה לא נתן לה (ויקרא י"ט:כ'):

לא נצרכה כו' - מיהו למשנה אחרונה הואיל ובידינו לכוף את רבו חייב דאין לו אלא אדון אחד:

דבר אחר כו' - פרט לבעלי קבין מפעמים נפקא כדאמרינן לעיל הלכך רגלים למעוטי מי שצריך משענת אחרת לבד מרגליו:

דף ד:

מפנקי - שאין הולכין בלא מנעל דאין אדם נכנס להר הבית במנעלו דכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי:

פטורים מן הראיה - אין חייבין לשלוח עולות ראיותיהן על ידי שליח:

טמא אינו (חייב) בביאה שאינו יכול ליכנס למקדש דכתיב (כי מקדש) ה' טמא ונכרתה (במדבר י"ט:י"ג):

ערל - ישראל שמתו אחיו מחמת מילה:

הכי גרסינן דמרבי ליה ערל כטמא:

איש איש - מזרע אהרן והוא צרוע או זב:

לרבות את הערל - שהוא כטמא שלא יאכל תרומה אם כהן הוא:

עבד - שהוא חביב לרבו עד שרבו מצפה ושואף מתי יראהו יתרחק מעליו:

יתרחק מעליו - איך הגיע יום שנהפך לו לשונא ורחקו וצוה שלא יראהו שנאמר כי תבאו וגו':

תוכחה - שמוכיח פשעו בפניו:

מאי היא - מנא לן דמתיירא:

כולי האי ואולי - כל היסורין הללו יקבל ועודנו בספק אם תהיה לו תקוה:

ויש נספה בלא משפט - יש כלה ואין עון בידו ולא היה משפט לספות:

ומי איכא דאזיל כו' - הש"ס קא בעי לה:

אמר ליה - מלאך לשלוחו:

אייתי לי מרים מגדלא נשייא - הרוג את מרים המקלעת שיער הנשים:

היכי יכלת לה - מאחר שלא הגיע זמנה:

הות נקיטא מתארא בידה - היתה אוחזת בידה האוד של תנור שקורין פרגו"ן:

דף ה.

וקא מחריא תנורא - מכבדת את התנור:

אותיבתיה אגבה דכרעה - הושיבתו על גב רגלה ונכות והורע מזלה:

דרעינא להו אנא - איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה אלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותיו והוא קרוי דור:

דמעביר במיליה - מעביר על מדותיו:
דמטו - נתבשלו:
הני מינטרן - אותן שלא בישלו כל צורכן אין ממהרות לירקב:
היינו דכתיב כו' - הטובות ירא פן ירקבו אף הבחורים הצדיקים נאחזין למיתה פן יחטאו:
אדזוטר - בעודו בחור:
אי בעי האי מרבנן - להיות הולך בדרך טובים הוי חיי:
מבעט ברבותיו הוה - רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים (קהלת ח':י"ג) ותניא במסכת קדושין (דף לג:) מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהיך (ויקרא י"ט:ל"ב) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים:
קלות כחמורות - עושקי שכר שכיר כמנאפים ומכשפים:
ומטי גר - בהאי קרא כתיב:
ולא יראוני - ובהא קרא כתיב:
כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם - ואף על הנעלמות ממנו שעשה שוגג הוא מביאו במשפט:
על כל - אפי' דבר מועט במשמע:
ונמאס - קצה דעת חבירו בדבר:
מאי אם טוב - דמשמע אף על הטובה מביאו במשפט:
שאינו מחותך - שאינו מנוקר מן החלב ומן הגידין האסורים:
בערבי שבתות - שמתוך שממהרין לעשות צורכי שבת אינן נותנין לב אם מנוקר הוא:
צרות סמוכות זו לזו - לשון וכעסתה צרתה (שמואל א א':ו') שתי נשים יחד:
זיבורא ועקרבא - נקיט הכי משום דאמרינן במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כח:) חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא הלכך היכא דנכתיה זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בחמימי דקשה לזיבורא:
זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו - אלעיל קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמציא צדקתו לעני בשעת דוחקו ולא קודם שעת הדחק שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול:
לעללא - לקנות התבואה דמתרגם ועללת ארעא (ויקרא כה):
לתליתא - להפסד ולאיבוד כך שמעתי ולי נראה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא תולה בסלו כדאמר מר (פסחים דף קיא:) תלא סילתא תלא מזוני תלאי בביתא קשה לעניותא:

דף ה:

אינו מהן - מזרע ישראל דכתיב והסתרתי פני מהם (דברים ל"א:י"ז) שצועק מצרות הבאות עליו ואינו נענה שלא יבואו:

והיה לאכול - שהעובדי כוכבים שוללין ממונו:

וגרבוהו - שללוהו:

בחלום אדבר בו - ביום ההוא קא דייק ביום ולא בלילה שמראין לו חלום כדי שיתפלל על הדבר:

ידו נטויה - להגן עליו:

אפיקורסים - שאינם מאמינים לדברי רז"ל כגון צדוקים:

אחוי ליה - על ידי סימן רמז לו החזיר פניו:

במחוג - ברמז:

נסרחה חכמתם - באדום כתיב האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה מבנים מישראל:

לנגדך - בשוה:

שיחה יתירה - דברי שחוק שלפני תשמיש:

כדלא טעים תבשילא - שרעב לאכול כלומר מתאוה לתשמיש:

בבתי גואי - איכא דכתיב במסתרים:

הכי גרסינן ובבתי בראי ליכא והכתיב ויקרא - וכל קריאה השמעת קול היא:

מאיגרא רם לבירא עמיקתא - כמה גדולה נפילה זו אין לך גבוה ובור עמוק כמשמים לארץ:

תקפיה - רבי לר' חייא ואזיל רבי בהדיה:

כי הוו מיפטרי מקמיה - שנטלו ממנו רשות:

איכו השתא - אם לא באתי עמך והאמנתי לך מנעתני מברכה זו:

מנא לך - שכל כך גדולה הקבלת פנים:

כדקש - כשהזקין רבי יעקב:

היה רגיל כו' - מהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות:

דף ו.

עד הכא מאן אתייה - עד ירושלים מי הביאו והלא משהוא יכול להיות חוץ מאמו יכול לאחוז ביד אביו דכדי עלייה מירושלים להר הבית אתה אומר שיחנכוהו ועד ירושלים מי הביאו:

מחייבא בשמחה - לעלות לרגל ולשמוח בחג עם בעלה דעל השמחה נצטוו נשים דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים י"ד:כ"ו):

מכאן ואילך - דאימיה לא מחייבא להתראות בהר הבית:

עד יגמל - לסוף כ"ד חדש שכן תינוק יונק ומשנה ראשונה הוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו כדי לעלות מירושלים להר הבית וכל שכן משילה למשכן:

הכי גרס קטן חיגר לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהן - דאילו חיגר לדברי בית הלל לא מיבעיא לן דלא מחנכינן ליה דהא אמרינן אין מחנכין אלא לקטן שיכול לאחוז ולעלות ברגליו בירושלים וזה אינו יכול אבל לבית שמאי דמחייבי לחנכו משיכול לרכוב קטן חיגר יכול לרכוב על כתיפו של אביו והסומא יכול לאחוז לב"ה מהו צריך חינוך או לא:

שאינו יכול להתפשט - שאין סופו להתפשט עולמית:

קטן מיבעיא - הלא אין חינוך קטן אלא כדי להנהיגו שיהא סרוך אחר מנהגו לכשיגדיל וכיון שזה פטור לכשיגדיל למה לי חינוך:

שיכול להתפתח - קודם שיגדיל:

מצינו בעצרת - בפ' שור או כשב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה' וכתיב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים (ויקרא כ"ג:י"ט):

ישנה לפני הדיבור - קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסיני דכתיב וישלח את נערי בני ישראל (שמות כד) ואע"ג דהאי קרא כתיב בואלה המשפטים לאחר עשרת הדברות קודם עשרת הדברות הוה ואין מוקדם ומאוחר בתורה והכי תניא במסכת שבת בפרק ר' עקיבא (שבת דף פח.) רבי יוסי אומר בשני עלה וירד בשלישי עלה וירד ברביעי ירד ושוב לא עלה בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי ניתנה תורה ואין אתה מוצא בנתינת התורה בנין מזבח אלא באותו שנאמר וישלח את נערי בני ישראל וגו' ולקמן פריך התם נמי עולה הואי:

נשיאים - בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות דכתיב כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו' (במדבר ז':פ"ח):

שתי אכילות - מזבח ואדם:

נשיאים קרבן יחיד וראייה וחגיגה קרבן יחיד אבל כבשי עצרת קרבן צבור ומתרומת הלשכה:

ראייה נמי ישנה לפני הדיבור - דעולה נמי הוה התם:

מדבר הנוהג לדורות - כבשי עצרת:
עולת תמיד הואי - חובת כל יום ויום ולא גמרינן מינה:
עולת ראייה הואי - על שם ויחזו את האלהים:
כללות נאמרו בסיני - הרבה דברים נאמרו סתומים בסיני שלא נתפרשו כל צרכן ופירשו לו לאחר שהוקם המשכן באהל מועד שהרי לא נתפרשו שם הלכות עבודה ככל הצריך אלא מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך (שמות כ':כ"א) ולא פי' מתן דמיהן הפשיטן וניתוחן של עולות והקרבת אימורין של שלמים:

דף ו':

ופרטות באהל מועד - משהוקם המשכן ודיבר עמו מעל הפרוכת שם פירש לו הכתוב כדכתיב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר ובספר תורת כהנים דהיינו ויקרא נתפרשו כל הלכות קרבן וכן דברים הרבה:
ונשנו - פעם שנית וכל מה שנאמר כאן נאמר כאן ואע"פ שלא נכתב:
ונשתלשו בערבות מואב - מפי משה לישראל שנאמר בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה וגו' (דברים א':ה'):
ואי סלקא דעתך עולת סיני עולת תמיד הואי - וחובת הדורות מפי הגבורה:
מי איכא מידי כו' - אלא ודאי עולת ראייה הואי ומאיליהם הקריבוה:
והיא עצמה לא קרבה - והעולה שהקריבו הבכורות עולת ראייה הוה:
ומה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר - לשון תימה ומשמע שלא הקריבו לפי שנזופין היו:
שבטו של לוי - הקריבוה משלהם:
שמחה - אף הם שלמי שמחה אם אין לו בשר שלמים של נדר ונדבה שהתנדב כל השנה שמביאין ברגל ולא מעשר בהמה מביא שלמים משלו או ממעות מעשר שני שלו להיות לו בשר לשובע שאין שמחת החג אלא בבשר:
שחגיגה ישנה לפני הדיבור - אותן שלמים שהקריבו הבכורות אף על פי שלא ברגל הקריבום חגיגה נקראו שבהן נתקיים ויחוגו לי במדבר (שמות ה) שנאמר להם במצרים:
השמחה נוהגת בנשים - דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים יד):
מה שאין כן בשתיהן - דמצות עשה שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה אותן:
הכי גרסינן ורבי ישמעאל מאי טעמא קא מוקמת ליה כבית שמאי אי סלקא דעתך וכו' - ולא גרסינן אמר לך והכי פירושא לאביי פריך דאמר לעיל בית שמאי ורבי ישמעאל כו' מאי טעמא מוקמת לה לרבי ישמעאל דלא כהלכתא דבית שמאי במקום בית הלל

אינו משנה משום דשמעת ליה דאמר פרטות לא נאמרו בסיני וקשיא לך אי סלקא דעתך עולת תמיד הואי ומי איכא מידי כו' משום הכי לא הוה לך לאוקמה כבית שמאי:
הא ר' יוסי הגלילי - דשמעת ליה בהדיא דאמר לעיל עולת תמיד הואי ואפילו הכי שמעינן בעולת תמיד דלית ביה הפשט וניתוח:
לפסוקי טעמים - בנגינות אם תאמר שני מינין צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנחתא כמו שאנו קורין אותו או בזקף קטן טעם שמפסיק הדבור ממה שלאחריו ואם מין אחד היה צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשטא או רביע:
לאומר הרי עלי עולה כו' גר' ולא גרסי' כאומר:
נפקא מינה לאומר הרי עלי עולה כאותה עולה - מה יביא פרים או כבשים תיקו:
תנן התם - במסכת פאה:

דף ז.

הפאה - לא נתנה בו תורה שיעור ואע"פ שאין לפאה שיעור נתנו בו חכמים שיעור אחת משישים:
וכן הבכורים - ולקחת מראשית כל פרי האדמה (דברים כ"ו:ב') ולא נאמר כמה:
והראיון - לקמן מפרש:
אמר רבי יוחנן כסבורין היינו לפרש - האי אין לו שיעור דקתני הכא:
אין להן שיעור למעלה - שיביא כמה שירצה:
אבל למטה יש לו שיעור - שלא לפחות ממעה כסף כמו ששנינו במשנתינו והיינו סבורין דשיעור דאורייתא הוא:
עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד - ברבי גדול בדורו:
ולימד שאין לו שיעור לא למטה ולא למעלה - מן התורה:
אבל חכמים כו' - כלומר שיעור מעה כסף ושתי כסף האמור במשנתינו בראייה ובחגיגה מדברי חכמים הוא אבל אמרו חכמים גרסינן:
מאי הראיון - ולא תנא הראייה דליהוי משמע דמי עולה דאלו השתא לאו בדמים משמע אלא במצות ראיית פנים:
רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה - כמה פעמים שהוא חפץ בא ומראה עצמו בעזרה ואין צריך להביא קרבן בכל ראייה וראייה:
ראיית פנים בקרבן - וצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם:
בעיקר רגל - ביו"ט ראשון:

בזבחים - צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין ולא עולת העוף שהיא נמלקת:
נאמרה חגיגה ברגל - למאכל הדיוט:
ונאמרה ראייה לגבוה - דהא לא יראו פני דכתיב משמע לצורכי אני שואל:
מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים - של בהמה דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר (שמות כ"ג:י"ח) במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר:
ואין נראין חצאין - מפרש לקמן:
בחטאות ואשמות - שלא תחטא ותזקק להביא חטאת ואשם:
מבית רעך - מבית אוהבך הקב"ה שקרא ישראל רעים שנאמר למען אחי ורעי (תהילים קכ"ב:ח'):
סבר רב יוסף למימר כו' - דאי לאו הכי מאי אין נראין חצאין דיליף מבכל זכורך אי שלא יהיו חציין עולין מזכורך נפקא שהרי כל הזכרים בכלל זכורך:

דף ז:

א"ל אביי האי נמי לא תיבעי לך קרא דבלאו קרא נמי פשיטא מאחר שחייב את כולן אנא ידענא דכל אחד צריך לזרז את עצמו דהיאך יאמר האב לאלו הוו זריזין ולאלו הוו עצלין:
אלא קרא לכדאחרים - והיינו נמי אין נראין לחצאין דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחבורה מועטת כגון אלו שיעשו חבורה לעצמן כך נראה בעיני וחביריי מפרשין דלאו אין נראין לחצאין אתא אביי לפרושי אלא למימרא דקרא לאו להכי אתא וקשיא לי סוף סוף הא דאין נראין חצאין מאי קאמר תנא ועוד ששיטת הש"ס כל היכא דאיכא סבר פלוני למימר הכי ואמר ליה פלוני הכי ההיא מילתא גופא דהוה מצי למימר קמא מתרץ בתרא ואמר ליה דלא תפרשיה הכי אלא הכי:
מתני' עולות במועד באות מן החולין - משמע השתא עולות ראייה הבאות בחולו של מועד באות מן החולין ולא ממעות מעשר שני דקיי"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין במסכת מנחות (דף פב.) ולקמן נמי בגמרא (דף ח.) תניא מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ובגמ' פריך אמאי נקט חולו של מועד כי מייתי לה ביום טוב נמי מן החולין בעי לאתויי:
ושלמים מן המעשר - בגמרא מפרש שלמי שמחה דרבינהו קרא בכל מילי:
ויו"ט הראשון של פסח - בגמרא מפרש מאי היא ומאי שנא פסח דנקט:
ישראל יוצאין ידי חובתן - משום שמחה בכל ענין שיש להן בשר לשובע ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך:

בנדרים ונדבות - שהתנדבו כל השנה וכשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן ומקריבין אימוריהן והבשר נאכל לבעלים יוצאין בהן משום שמחה משום דבעי למיתני סיפא והכהנים בחטאות וכו' נקט ברישא ישראל:

והכהנים - שבאו להן חטאות ברגל חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין ויש להן בשר לשובע יוצאין בהן משום שמחה ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע:

יוצאין בחזה ושוק - המורמים להן משלמי עולי רגלים:

אבל לא בעופות - בחטאת העוף שאין שובע אלא בבשר בהמה ובגמ' יליף לה:

גמ' הא - אם הביאן ביום טוב יביאם מן המעשר אם ירצה בתמיה:

וכי תימא - האי דנקט במועד משום דאגב אורחיה קא משמע לן מילתא אחריתי דאין עולת ראייה קריבה ביום טוב ואף על פי שהיא חובת הרגל הואיל ויש לה תשלומין למחר:

מביאין שלמים - ביום טוב לפי שיש בהם צורך מאכל הדיוט:

ואין סומכין עליהן - שהסמיכה שבות היא שמשתמש בבעלי חיים ותנן אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה דף לו:):

אבל לא עולות - אין מביאין כלל דסבירא להו לב"ש לכם (שמות יב) ולא לגבוה חוץ מתמידין ומוספין שזמנן קבוע וכל שזמנן קבוע כתיב בהו במועדו ואפילו בשבת וכל שכן ביו"ט:

וסומכין עליהן כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל סמיכתן:

ביו"ט אינן באות - ואפי' לב"ה סבירא ליה לתנא דמתני' דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וכי שרו ב"ה בעולת ראייה ושלמי חגיגה אע"פ שיש להן תשלומין עיקר מצותן ביום ראשון דכתיב וחגותם אותו (ויקרא כ"ג:ז') ביום ראשון משמע:

וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין - והכא לא מצו לאיפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן דכי אישתרי טפילה בחגיגה הוא דאישתרי לקמן מניין שאם רצה לערב כו' גבי שלמים יש אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסין מועטים ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין אבל עולה למה טופלה יביא במעה כסף:

אף מן המעשר - דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים ויקנה בהם שלמים ורבי קרא לקמן כל מיני שמחות לשמחה:

וחגיגת יום טוב הראשון - שהוא ודאי דבר שבחובה אפי' יש לו בשר הרבה דילפינן לקמן מוחגותם אותו וגו' ולקמיה פריך מאי שנא פסח דנקט:

וב"ה אומרים כו' - לקמן פריך הא ודאי דבר שבחובה היא ומוקי לה בטופל:

חגיגת י"ד לא - כלומר להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא פסח נאכל על השובע ואשמעינן מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דאינה באה אלא מן החולין אבל חגיגת ארבעה עשר באה אף מן המעשר:

דף ח.

אמר מר בית הלל אומרים מן המעשר - והלא דבר שבחובה הוא:
בטופל - מחבר מעשר עם החולין ומביא ופליגי אמוראי כיצד טופלין:
חזקיה אמר בהמה לבהמה - אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבהמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר ואע"פ שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין:
ואין טופלין מעות למעות - לקנות בהמה גדולה ורבי יוחנן אמר איפכא למר אתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו ולקמן יליף לה מקראי דמותר להיות טופל:
מסת - בשבועות כתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך ולקמן מפרש מסת לשון חולין:
מערב - אין לשון זה נופל אלא במעות שקנה בהן בהמה דשתי בהמות זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה:
אשר יברכך - מכל אשר יברכך:
יום ראשון - שהוא לשם חגיגה יהו מן החולין ולית להו לב"ש טפילה בדבר שבחובה:
מכאן ואילך - שאינו אלא שמחה דאילו בחגיגה כתיב וחגותם אותו יום אחד ותו לא אף מן המעשר:
אכילה ראשונה - השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה ויביאנה על שלחן ראשון:
מכאן ואילך - אפילו בו ביום:
ושאר כל ימות הפסח - שאינן אלא לשמחה אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני:
ביו"ט מאי טעמא לא - נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה כי היכי דשרו במעשר שני:
משום סקרתא - שצובעו דתנן בבכורות (דף נח:) היוצא בעשירי סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין:

ושמחת - כל השמחות במשמע דלא בעי מיניה אלא שמחה ואמר מר אין שמחה אלא בבשר והאי בשר הוא:

דף ח:

יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם - דחגיגה חלב כתיב בה לא ילין חלב חגי וגו' (שמות כ"ג:י"ח):

מתני' אוכלין מרובין - בני בית רבים מביא שלמים רבים שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים ועולת ראייה מועטת:

עולות מרובות - דכתיב איש כמתנת ידו:

גמ' טופל - מעות חולין ומעשר יחד:

אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו בהמה לבהמה מעות למעות לא - כחזקיה:

אלא אף טופלין קאמר ליה - דשמעינן לרב חסדא דקאמר בטופל ומביא פר גדול דוקא מעות למעות אבל בהמה לבהמה לא ואמר ליה איהו הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה כמאן וכו':

לימא ליה הרי אמרו אין טופלין מעות למעות - כיון דלמיסר טפילת מעות אתא ושמעינן לחזקיה בהדיא דאין טופלין היכי שביק מילתא בהדיא ומותיב מדיוקא:

וכי תימא אמוראי הוא דפליגי - חזקיה ורבי יוחנן הוא דפליגי בבהמה ובמעות:

אבל מתנייתא - דאייתינן לעיל תניא כוותיה דמר ודמר:

לא פליגי - במעות אלא בבהמה דהך דקתני אם רצה לערב הוא דקאמר מעות דוקא אבל אידך מתניתא ס"ל בין מעות בין בהמה ורב ששת כברייתא בתרייתא סבירא ליה:

והא קתני אכילה ראשונה מן החולין - וקא סלקא דעתך דסעודה הבאה ראשונה על השולחן בעי כולה מחולין:

דמי אכילה ראשונה - כלומר אכילה ראשונה סתמא קתני דאית ליה בין בהמה עצמה בין מעות שיעור אכילה ראשונה:

חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני - ולא אמרינן עובר הוא בבל תוסיף ורחמנא אמר וחגותם אותו חד יומא ותו לא דהנך נמי דחד יומא הוא ושני תשלומין דראשון:

בסתם - אם הפרישן סתם אינו חוזר ומקריבן כדמפרש ואזיל:

כאן במפרש - דאמר בהדיא ליום ראשון אני מפריש את כולן חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון:

האי סתם - דאמרת אסור להקריבן היכי דמי:

משום דלא הוה ליה שהות הוא - ומסתמא ליום ראשון הפרישן:

שיורי שייר - שהיה בדעתו לחוג שני ימים:
ה"נ מסתברא - דמודה ר' יוחנן בדמפרש:
איתמר נמי - דהיכא דמוכח מילתא דלא היה בדעתו לחוג שני ימים מודה ר"י:

דף ט.

לא שנו - הא דתניא לקמן אותו אתה חוגג ולא יותר אלא שלא גמר היום:
אבל גמר היום - ולא היה לו שהות להקריב כל חגיגות שהפריש:
מתני' מי שלא חג - שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג:
ויו"ט האחרון של חג - חוגג שמיני עצרת ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון:
מעוות - מקולקל:
והוליד ממזר - שהביא פסולין בישראל ויהא זכרון לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה:
יכול להחזיר - דמי גניבתו וגזלתו לבעלים:
ויתקן - ויהא מתוקן מן החטא:
גמ' מנהני מילי - די"ט האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים:
עצרת בשביעי של פסח - בפרשת כל הבכור ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת (דברים ט"ז:ח'):
מופנה - וצריכה גזירה שוה זו שתהא מופנה דתו לא פרכינן עליה מידי דכל גזירה שוה מופנה למידין ואין משיבין:
מה לשביעי של פסח - תשלומין לראשון שהרי אינו חלוק משלפניו שמיני עצרת חלוק משלפניו לענין פז"ר קש"ב:
לאיי - באמת:
הא כתיב לא תעשה מלאכה - בההוא קרא גופיה וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה:
ותנא מייתי לה מהכא - משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרינן לעיל אמורא הוא נקט הכא האי לישנא:
כל שבעה - כל יום ויום:
בחדש השביעי - כל ימי החג האמור בחדש השביעי:
יכול יהא חוגג והולך החדש - איזה יום שירצה לתשלומי החג אם לא הקריב בחג:
ת"ל אותו - בסיפיה דקרא תרי אותו כתיב ביה:
מאי תשלומין - כיצד הן תשלומין:

כולן תשלומין לראשון - שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן דכתיב אותו ושלאחריו עשה תשלומין לו:

כולן תשלומין זה לזה - אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו יום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה וימיו שלאחריו תשלומין לו:

חיגר - אינו ראוי ליראות כדאמרינן במתני':

נטמא ביום - בכריתות (דף ט.) תנן נזיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה ואמר חזקיה נטמא ביום ח' שהוא ראוי להביא קרבנות ולהתחיל מנין נזירותיו וימים שמנה קודם טומאה בטלין כמו שנא' וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני וגו' והזיר לה' כל ימי נזרו וגו' והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו (במדבר ו':י"ב):

מביא - קרבן על הטומאה השנית שכבר נתחייב בקרבן הטומאה והתחילה שניה והרי זו טומאה אחרת אבל נטמא בליל שמיני אינו מביא אלא קרבן אחד דכיון דלא יצא מטומאה הראשונה לשעה שהיא ראויה להביא עליה קרבן לא נתחייב בקרבן הראשון ואין לו תשלומין:

ורבי יוחנן אמר - הואיל וטבל לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב בקרבן ואף על פי שאין לילה ראוי לקרבן אלמא אף על גב דלא ראוי לקרבן יש לו תשלומין:

שאני טומאה - קרבן הנדחה מפני הטומאה ולפיכך יש לו תשלומין ואף על גב דלא נראה להביא:

הואיל ויש לה תשלומין - כגון אלו בפסח שני שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין אבל הנדחה מפני דבר אחר לא מצינו לו תשלומין אלא אם כן נראה להביא:

הניחא למאן דאמר כו' - פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צג.):

דף ט:

אלא למ"ד רגל בפני עצמו - ועכשיו אין לך לתלות טעמו של רבי יוחנן בהואיל ויש לטומאה תשלומין לשני:

קסבר ר' יוחנן - אין חסרון זמן במי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר הלכך מחוייב הוא בקרבן אלא שהלילה מעכבו מלהביא אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובת ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין:

ומי א"ר יוחנן - אין לילה מחוסר זמן והא"ר יוחנן ראה אחת בלילה זב שספר שבעה נקיים כמשפטו וטבל והעריב שמשו וחזר וראה אחת בלילה ושתים למחר:

מביא - קרבן על טומאה שניה זו לבד מן הקרבן שיביא על הראשונה ויביא שני קרבנות כשיטהר הואיל ולא ראה השניה עד שיצא לשעה שהיא ראויה להביא קרבן יש לו תשלומין ואף על השניה יביא אע"פ שתחילתה בתוך זמן קרבן הראשונה לא אמרינן חדא טומאה היא ופי' רב יוסף את הטעם במס' כריתות לפי שהראייה ראשונה של זב אינה אלא כקרי בעלמא וכי חזי אינך למחר מצטרפת בהדייהו ה"נ אע"פ שהיתה ראייה ראשונה בתוך קרבן ראשון כי הדר חזי אינך למחר מצטרפין בהדייהו:

ואי סלקא דעתך לילה אין מחוסר זמן - אפילו ראה שלשתן בלילה זה כבר יצא מזמן ראשון ושתי זיבות הן אי לאו דסבירא ליה לילה מחוסר זמן הלכך אם ראה שתים בלילה הויא לה זיבה אריכתא:

כי א"ר יוחנן - ההיא לדברי האומר לילה מחוסר זמן אמרה אבל לדידיה סבירא ליה אפילו ראה כולן בלילה מביא:

לדברי האומר פשיטא - אי אמרת בשלמא טעמא דנפשיה קאמר אשמעינן ביה דסבירא לילה מחוסר זמן אלא אי לדברי האומר כו' קאמר מאי אשמעינן בה:

מהו דתימא כאתקפתא דרב שישא - דאתקיף בכריתות על הטעם שנתן רב יוסף על הדבר כמו שפירשתי למעלה תדע דהא ראייה ראשונה של כל הזבים קרי בעלמא הוא וכי הדר חזי תרתי מצטרפין בהדייהו ה"נ לא שנא ומתקיף לה רב שישא מי דמי התם כולהו בזמן חיובא חזינהו הכא לאו בזמן חיובא דהאי קרבן חזייה:

להמלאות מיבעי ליה - אצל חסרון נופל לשון מילוי שחסר מצוה אחת לא יתמלא עוד חסרון זה משחסר:

שמינוהו חביריו לדבר מצוה - שאמרו לו בא עמנו ולא הלך נמצא שחסר עצמו מאותו מנין לא יוכל לימנות עוד באותו מנין שכבר עשו את המצוה:

היינו צדיק היינו עובד אלהים - מי הוא צדיק ומי הוא עובד אלהים הלא אחד הוא:

אינו דומה שונה פרקו כו' - אע"פ ששניהן צדיקים לא עבדוהו בשוה שזה עבדו יותר:

עשרה פרסי - ישכיר לך אדם חמורו בזוז אחד שכבר נהגו כן ואם תאמר לו לילך פרסה יותר ישאלך שני זוזים:

צרפתיך ולא בכסף - ולא באש כמו שצורפים הכסף באש אלא בחרתיך בכור עוני לצורפו בו כור הוא החרס שצורפין בו:

גנב אדם - גניבה אפשר שיחזירנה ויתקן:

נטרד מן העולם - אין לו עוד תשובה לפי שעשה דבר שאין לו רפואה:

אין אומר בקרו גמל - זה לקרבן כלומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות:

אלא בקרו טלה - זה לקרבן שמא נפל בו מום ונתקלקל כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה:

אחותו פנויה - הוליד אין לא הוליד לא:

באשת איש - בלא הוליד נמי יש זכרון לעונו שאסרה על בעלה לא שנא אחותו ולא שנא נכרית:

באונס - לא אסרה על בעלה לפיכך הוליד אין לא הוליד לא:

דף י.

ברצון - אסרה על בעלה:

אשת כהן - אפילו באונס אסורה לבעלה בכתובות (דף נא:) והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ואי זו זו אשת ישראל ומדכתיב היא מיעוטא הוי לומר יש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואי זו זו אשת כהן:

וליוצא ולבא אין שלום - מקרא הוא בזכריה ודרשוהו כאן ליוצא מן התורה ובא לו לדברים אחרים:

שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום - שאין הוראה מדבר מקרא שהמשנה מפרשה סתימת התורה:

מתלמוד למשנה - אם שמש את החכמים שהן מדקדקין ליתן טעם משניות להבין המשניות הסותרות זו את זו ולמצוא טעם לפטור ולחובה לאיסור ולהיתר שהמשנה זו קרוי תלמוד ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשניות שוב אין לו שלום בדבר הוראה שאין הוראה נכונה בדבר משנה שכמה משניות יש שאין דבריהן מכוונין ותירצום בני הש"ס הכא במאי עסקינן חסורי מחסרא הא מני רבי פלוני היא ואין הלכה כמותו:

אפילו מש"ס לש"ס - מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי שהוא עמוק כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) במחשכים הושיבני כמתי עולם זו הש"ס של בבל:

מתני' היתר נדרים פורחים באויר - התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא ואין על מה לסמוך אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה:

הלכות שבת והלכות חגיגה הלכות מעילות - יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז מקרא מועט:

כהררין התלוים - בשערות ראש:

והעבודות - הלכות עבודת קרבן:

והעריות - ערוה:

הן הן גופי תורה - בגמרא פריך אטו הנך לאו גופי תורה נינהו:

גמ' כי יפליא שתי פעמים - אחד בערכין ואחד בנזיר כי יפליא נדר בערכך כי יפליא לנדור נדר נזיר:

אחת הפלאה לאיסור - כוליה הפלאה לשון פירוש כתרגומו ארי יפריש ולמה כתב הפלאה בשניהן אחת כשפירש ונדר ואסר עצמו בנדר ואחת שחוזר ומפרש לפני החכם ואומר כן נדרתי ולדעת כן נדרתי אבל לדעת כן לא נדרתי והרי הוא בא לידי חרטה ומתוך כך בא לידי היתר:

נשבעתי באפי - מדקאמר באפי משמע יכול אני לישאל עליו לפי שמחמת אפי ולא מדעת מיושבת נשבעתי יש ללמוד מכאן שהמוצא פתח לנדרו לאמר לא לדעת כן נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה הבא לי ע"י נדרי מתירין לו:

כל נדיב לבו הביאו - אם עודנו לבו נודבו עליו יביאו ואם מתחרט יתירו לו:

נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך - מדקאמר ואקיימה מכלל דאם רצה שלא לקיים מתירין לו:

אי מדרבי אליעזר - דדריש הפלאה יתירתא:

דלמא - לכדרבי טרפון אתא:

אין אחד מהן נזיר - ב' שהיו יושבין ובא אחד לפניהם ואמר אחד הריני נזיר שזה הבא אצלנו נזיר הוא וחבירו אומר הריני נזיר שאינו נזיר ולבסוף נמצא כאחד מהן אין אחד מהן נזיר לפי שלא ניתנה נזירות להיות נזיר בתלייה ובספק אלא בהפלאה ודאית מפורשת:

גמר בלבו - שבועה או נדר או הקדש:

שנשבעין לקיים המצוה - כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה:

פלפלתא - גרעין אחד של פלפל:

מיכתב כתיבן - טובא אזהרות כתיבי בשבת מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין:

לא נצרכא כו' - דבר זה וכיוצא בו רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה:

חופר גומא - בונה בנין הוא ואם אינו צריך לה אלא ליטול את העפר אף על פי שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה:

שאינה צריכה לגופה - כגון זה שאינו צריך לבנין זה ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו בשבת (שבת דף צג:) וקאמר רבי שמעון פטור על הוצאה זו שברצונו לא היתה באה אליו ולא היה צריך לה:

אפילו תימא לר' יהודה - דפליג עליה מודה בהך גומא דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא והאי חופר גומא מקלקל הוא את חצרו:

ומאי כהררין - דקאמר במתניתין דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמד זה ומהו הרמז:

דף י:

מלאכת מחשבת - שהמחשבה חשבה בדעתו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה לבנין זה לפיכך פטור וזהו רמז מועט דאילו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא אלא במשכן הוא דכתיב ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת:

מיכתב כתיבן - כדאמרינן לעיל מוחגותם אותו:

חוגו חגא - להרבות שמחה:

דלמא הכי קאמר רחמנא אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי - והאי זבחים דקרא לאו שלמים נינהו אלא וזבחת בשר לאכול:

חלב הבא בזמן החג - אם באת להקריב קרבנות נדריך ברגל לא ילינו חוץ למזבח בעלות השחר:

הא כל השנה ילינו - בתמיה:

עד הבקר כתיב - היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכאן אנו למדין שמעלה כל הלילה אברים ופדרים של קרבנות שנשחטו היום אבל לא מעלות השחר ולמעלה דנפסלו בלינה:

ומאי כהררין התלויין - גזרה שוה ראייה גדולה היא:

דברי תורה מקבלה לא ילפינן - הלכך רמז בעלמא:

השליח שעשה שליחותו - בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לשליח ואמר לו קח לי מהם חלוק או טלית אם עשה שליחותו בעל הבית מעל וזהו כהררין שיש לתמוה ולומר וכי שליח זה חטא שהוציא מעות הקדש ובעל הבית מתחייב קרן וחומש ולהביא אשם מעילות והרי ידוע לנו בכל הש"ס שאין שליח לדבר עבירה שיהא שולח מתחייב על ידי שלוחו:

מעילה ילפינן חטא חטא מתרומה - לכמה דברים נאמר בתורת כהנים נאמר במעילה וחטאה בשגגה מקדשי ה' (ויקרא ה׳:ט״ו) ונאמר בתרומה ולא תשאו עליו חטא (במדבר י״ח:ל״ב) מה התם שלוחו כמותו דכתיב כן תרימו גם אתם (שם) ואמר מר גם אתם לרבות שלוחכם:

נזכר בעל הבית כו' - ברייתא היא בפ' בתרא דמעילה והכי גרסינן לכדתניא נזכר בעל הבית שהן של הקדש עד שלא יגיע שליח אצל חנוני ולא נזכר שליח והוציאן השליח חייב:

שליח עניא מאי עבד - נהי דבעל הבית פטור דכיון דנזכר אנן סהדי דתו לא ניחא ליה בשליחותיה דהאיך ומהשתא לאו שלוחו הוא ומיהא שליח מאי עביד:
מידי דהוה - אשאר כל מוציאין מעות הקדש לחולין בשוגג שימעלו אף זה בשוגג הוציאן דכיון שביטל המשלח שליחותו הוה ליה איהו מוציא:
הוא מעל - דכיון שנתנם לו הוציאן מיד הקדש לחולין:
וחברו לא מעל - בכל שיעשה הוא בה דהא דידיה היא ועליה דהאיך לשלומי להקדש כדכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם (ויקרא ה':ט"ז):

דף יא.

דכל היכא דמנחה - אפילו מקמי הכי ברשותיה מנחה הלכך כל כמה שנטלה לא שנייה מידי דתיפוק מידא דהקדש:
שנויי שנייה - כשקבעה בבנין וקנייה בשנוי שמסתתה וקובעה:
שהניחה ע"פ ארובה - לפקוק הארובה וכל שעה שירצה נוטלה ולא שנייה מידי:
כדרבא - נזכר בעל הבית כו:
היינו כהררין התלויין בשערה - בסמיכה מועטת מדמינן לה למוציא מעות הקדש לחולין שהרי קרוב הוא לאונס יותר מן השוגג:
דינין מיכתב כתיבן - מפורשין יפה ומתניתין קתני יש להן סמיכה משמע שאינן מפורשין:
לא נצרכא כו' - כלומר יש בהן דברים שאינן מפורשין בפירוש כגון זה וכיוצא בה:
דכתיב נפש תחת נפש - אם אסון יהיה שמתה האשה יתן ממון דמי האשה ליורשיה שאין עליה חיוב מיתה שלא נתכוון לה אלא לחברו נתכוון דכתיב וכי ינצו אנשים יחדיו קסבר רבי נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ממון:
נתינה למעלה - לענין דמי וולדות כתיב ונתן בפלילים (שמות כא):
נתינה למטה - ונתתה נפש תחת נפש ממון ומאי נפש דמי הנפש:
והקריבו זו קבלת הדם - אע"פ שהוא לשון הולכה. אינה אלא קבלה שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם:
והקריב הכהן את הכל - גבי אברים כתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה:
זו הולכת אברים לכבש - דאילו הקטרה בהדיא כתיב בקרא והקטיר המזבחה:

לא תפקיה מכלל קבלה - לכל דבריה ואע"ג שהיא עבודה שאפשר לבטלה שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק היכא דלא בטלה עבודה היא ומפגלין את הקרבן במחשבתה וצריכה כהן ובגדי כהונה ופוסל בה אונן ויושב וערל:

במים - נקודתו בפתח משמע מים המיוחדים לאפוקי שאובין ומיהו מים חיים לא צריך מדכתיב בזב מים חיים (ויקרא טו) מכלל דשאר טמאין לאו מים חיים בעו ומיהו במים במים המיוחדין במקוה אע"פ שהן גשמים:

בהם - כל הנוגע בהם:

מהם - כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא:

חומט - אומר אני שהוא מין שרץ שקורין לימג"א הגדל בקליפה ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל ותחילת הניצר כקליפה של עדשה היא:

כזנב הלטאה - לפי שמפרכסת לאחר שנחתכה והיינו מקצתו שהוא ככולו שיש בו חיות:

דף יא:

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא - דאילו בתו מאשתו כתיבא ערות אשה ובתה וגו' (ויקרא י"ח:ט'-י') משמע בין שהבת ממנו בין מאיש אחר וכתיב קרא אחרינא ערות בת בנך או בת בתך וגו' ומוקמינן לה ביבמות (דף צז.) בבתו מאנוסתו מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שנולדה הימנו ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב בתו לא כתיב וא"ת ק"ו הוא אין מזהירין מן הדין ואין עונשין מדין ק"ו דיני ממונות ומצות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד בק"ו אבל לא אזהרות ועונשין ומקראי נפקא לן במס' מכות (דף ה:) ומהיכן נפקא לן לבתו מאנוסתו:

אמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה - לאיסורא אתיא זימה לשריפה כתיב בנישואין שארה הנה זימה היא וכתיב באונסין כי ערותך הנה מה האמור בנשואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה אף באונסין עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו אתיא זימה זימה לשריפה מאחר שלמדת אנוסה מנשואה ובנשואה כתיב זימה היא כמה דכתיב באנוסה דמי וחזור ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (ויקרא כ':י"ד):

הני אין הנך לא - הני דמיפרשי הוו גופי תורה הנך דלא מיפרשי כולי האי לאו גופי תורה בתמיה:

הן והן - אלו ואלו:

מתני' אין דורשין - בשלשה. שנים והוא:

בשנים - אחד והוא:

ביחיד - אין שם אלא הוא לבדו ובגמ' מפרש לה:
ארבעה דברים - הני דמפרש ואזיל:
מה למעלה - מרקיע שעל ראשי החיות:
ומה למטה - מהן:
ומה לפנים - חוץ למחיצת הרקיע למזרח:
ומה לאחור - למערב:
תוספות - אינו יכול להיות מה שפירש המורה מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע ומה לאחור למערב מדפריך בגמ' בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור לחיי אלא לפנים מה דהוה הוה אלמא מה לפנים קודם לעולם הוא ועוד בתוספתא מה לפנים ומה לאחור מה היה ומה עתיד להיות ע"כ תוס':
כל שלא חס על כבוד קונו - בגמ' מפרש מאי היא:
רתוי הוא לו - טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם ואומר אני שהוא לשון רחמנות כלומר מרוחם הוא אם לא בא לעולם ודוגמתו בתורת כהנים אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים (ויקרא י׳:י״ב) ראויין היו לישרף אלא שריתה הכתוב לאהרן:
גמ' אמרת ולא במרכבה ביחיד - וכיון דיחידי הוא ואינו שומע מפי הרב על כרחך מדעתו הוא מבין וקאסרת ליה והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו:
לשלשה - לבד מן הדורש:
לא במעשה בראשית לשנים - וכ"ש לשלשה:
ולא במרכבה ליחיד - לתלמיד יחיד:
אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו - שלא יצטרך לשאול לרב כשיסתפק לו דלאו אורח ארעא לפרושא בהדיא:
ואמר רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה - לא תקרבו שלשתכם זה אצל זה לגלות טעמי פרשת עריות:
בסתרי עריות - שאינן מפורשות כגון בתו מאנוסתו ואם חמיו ואם חמותו דנפקי במס' סנהדרין (דף עה.) מדרשא:
שקיל וטרי - נושא ונותן בהלכה עם רבו:
מצלי אודניה - מטה אזנו ושומע דבריהן והן שומעין את דברי הרב אבל כשהן שלשה שקלי וטרו הנך תרי זה עם זה ולא שמעו מאי דאמר רבן ואתו למישרי איסורא בעריות על ידי שלא שמעו מפי הרב כשדרש בו איסור:
דאמר מר גזל ועריות כו' - במתניתין בתרייתא דמסכת מכות (דף כג:):
בפניו - כשהוא רואה לפניו שיכול לגזול:

מנא הני מילי - דאין שנים שואלין במעשה בראשית:
יכול ישאל אדם - מה היה קודם שנברא העולם:
יכול לא ידרוש ולא ישאל בששת ימי בראשית - דהא למן בריית אדם הוא דיהיב רשותא והוא בערב שבת נברא:
תלמוד לומר לימים ראשונים - מיום ראשון:

דף יב.

והשתא דנפקא לן מן ולמקצה השמים - דאסור לשאול מה שיש חוץ למחיצות ממילא נפקא לן דאסור לשאול בקודם שנברא דהיא היא מה שהיה קודם לברייתו הוא עכשיו חוץ למחיצתו הלכך למן היום אשר ברא אדם למה לי למעוטי מיניה קודם שנברא העולם:
על הארץ ולמקצה השמים - על הארץ היה ומגיע לשמים:
אחור וקדם צרתני - שתי פעמים יצרתני תחלה גבוה ולבסוף שפל:
מסוף העולם ועד סופו - כשהיה שוכב היה ראשו למזרח ורגליו למערב:
תהו ובהו - לקמן מפרש להו:
מדת יום ומדת לילה - כ"ד שעות בין שניהם:
ישת חשך סביבותיו - למדת שקו החשך מקיף את השמים:
מפולמות - לשון ליחלוח:
קו תהו ואבני בהו - למדת שהתהו קו והבהו אבנים:
חכמה - יודע מה שלמד:
תבונה - שהוא מבין דבר חדש מפלפול חכמתו:
דעת - ישוב:
כח - הוא כח הזרוע:
גבורה - גבורת הלב:
גערה - נזיפה כדאמרינן לקמן שגער בו ועמד:
פקעיות - לומישי"ל בלע"ז:
שנאמר הבונה בשמים מעלותיו - אלמא עלייה מיקרו:
שרפרף - לרגליו וכסא לישב על כרחך הכסא עשוי תחלה ולפי גובה הכסא הוא מתקן השרפרף:
אף ידי יסדה ארץ וגו' - מסיפיה דקרא יליף דכתיב יעמדו יחדו כשבראן ועשאן פקעיות כמו שאמרנו למעלה:

וטרפן - עירבן:

דף יב:

להקדים שמים לארץ - דאי לא כתיב את הוה אמינא כאחת נבראו אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת להכי כתב את להקדים:

למי שאין דרכו להשכים והשכים - הכא נמי דקרא לשמים תחלה ה"ל ארץ אין דרכו להשכים ועוד שכל מעשה ארץ מתונים ומעשה שמים במהירות וזו השכימה עמה שנבראו כאחת לכך התחיל לספר מעשיה תחלה:

יוצר הרים ובורא רוח - מה ענין זה אצל זה אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח:

רוח סערה עושה דברו - דבר הרוח סערה עשאתו:

ומתחת - כל היצירה:

זרועות עולם - הסובלות אותו:

נכנס שחרית - לתוך תיקו והאור נראה:

ויוצא ערבית - מתיקו ומתפשט למטה מן האור והרי העולם חשוך וזהו חידושו למעשה בראשית בכל יום:

כדוק - יריעה טייל"א בלעז אלמא יש שמים שאין משמשין אלא תשמיש יריעה פרוסה:

מעון - לשון מדור מקום שמלאכים דרין בו:

וחשות - מפני כבודן של ישראל שמקלסין ביום:

יומם יצוה ה' חסדו - יצוה למלאכים לשתוק כדי לעשות חסד לצריכים חסד והם התחתונים:

ובלילה שירה עמי - ברקיע עם שיר שלי שקילסתי ביום:

ומנלן - דמעון איקרי שמים:

מכון - לשון אוצר של פורעניות כמה דאת אמר נכונו ללצים שפטים (משלי י"ט:כ"ט):

שבו אוצרות שלג כו' - כל אלה לפורעניות:

עליית אגלים - לשון (עוגל) של מים (חולין דף מא.) ולשון אגלי טל (איוב ל"ח:כ"ח) ולשון אגן הסהר (שיר השירים ז':ג') שמתחלפת ל' בנו"ן והם מים העומדים להלקות פירות:

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב - למדת שיש לו אוצר לפורענות:

לא יגורך רע - לא יגור אצלך:

ורוחות ונשמות - חדא היא ויש מפרשין רוח היא הנשמה העשויה בדמות הגוף נשמה נשימה אליינ"א בלע"ז:

מכון כסאך - והכסא בערבות הוא כדמסיק לקמן:
וילבש צדקה - למדת שעמו צדקה שרויה:
ויקרא לו - קראה אצלו:
רוח מלפני - אלמא לפניו הם:
גשם נדבות תניף אלהים וגו' - והאי קרא במתן תורה כתיב שיצתה נשמתן שנאמר נפשי יצאה בדברו (שיר השירים ה':ו') והניף עליהן טל תחייתו שנאמר גשם נדבות תניף אלהים והאי קרא משתעי במתן תורה במזמור יקום אלהים יפוצו אויביו:

דף יג.

בבתי גואי - ונהורא עמיה שרא:
במופלא ממך - במובדל ומופרש ממך שלא רצה הקב"ה לגלות לך:
לאותו רשע - נבוכדנצר:
עליו - לשון נקיה היא כלומר על עצמו ולא עלי:
רגלי החיות - עובי פרסותיהן:
קרסולי - אסתיורא שקורין קביליי"א בלעז:
שוק - הוא עצם הנמכר עם הרגל:
רכובי - הוא עצם הירך הסמוך לשוק ירך הוא עצם הקולית התקוע במתנים:
ראשי פרקים - ראשי פרשיות שבה:
שלבו דואג - ואינו מיקל את ראשו:
איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו - תרתי בעינן:
סתרי תורה - כגון מעשה המרכבה וספר יצירה ומעשה בראשית והיא ברייתא:
יועץ וחכם חרשים ונבון לחש - לקמן מפרש להו:
לא קשאי - לא זקנתי ובעינן לבו דואג:
מעשה המרכבה ומעשה בראשית - ברייתות הן:
כבשונו של עולם - סתרו של עולם כמו רישא בכבשא (חולין דף צג:) בהדי כבשי דרחמנא למה לך (ברכות דף י.) ממני יצאו כבושין (מכות דף כג:):
תנינא עד ויאמר אלי בן אדם - כבר שנינו עד ויאמר אלי בן אדם עמוד על רגליך:
הן הן מעשה המרכבה - אם עד כאן שניתם הרבה שניתם ששני מקראות הללו שהן וארא כעין החשמל וגו' כמראה הקשת וגו' הם שהקפידו עליהם חכמים מלדורשם שהן מדברין בצורת שכינה ומראהו:
מיתיבי - גרסינן ולא גרסינן ומי הוי מעשה המרכבה עד הכא:

עד וארא - כעין החשמל ולא הוא בכלל:
עד החשמל - עד התיבה הזו והיא בכלל לידרש:
עד וארא מגמר גמרינן - כלומר הכי קאמר עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לדרוש עד וארא או עד החשמל ומשם עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקפידו עליהן חכמים:
נגנז ספר יחזקאל - שיש בסופו דברים בקרבנות שסותרין דברי תורה:
גרבי שמן - להדליק:
והיה מבין בחשמל - לדרוש מהו:

דף יג:

חיות אש ממללות - אש יוצא מדיבורן:
רצוא ושוב - מוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מראשיהן וחוזרות ומכניסות אותן ממורא השכינה במהירות כריצה ושיבה של להב היוצא מפי הבזק:
הכבשן - ששורפין בו אבנים לסיד ובזק לשון שברי שברים הוא שהאור יוצא בין אבן לאבן כדתנן בעירובין (דף קד') בוזקין מלח על גבי הכבש שלא יחליקו הכהנים:
מבין החרסים - דרך מזקקי זהב לנקוב כלי חרס נקבים נקבים וכופין אותו על גבי גחלים שהזהב נתון בהן בתוך כתישת החרסים של לבנים על גבי חרס ולהב יוצא למעלה דרך נקבי הכלי והוא עשוי גוונים גוונים ותמיד יוצא ונכנס:
מן הצפון - מבבל שהוא בצפון שנאמר מצפון תפתח הרעה (ירמיהו א':י"ד):
מאי בעיא התם - למה הלכה לבבל:
ראה ישעיה - כששרתה עליו רוח הקדש כמה שנאמר וארא את ה' יושב על כסא רם ונשא וגו' (ישעיהו ו':א') אלא שלא חש לפרש את הכל שהיה בן מלכים וגדל בפלטין ובן כרך הרואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה ואינו חש לספר:
מלך שבחיות ארי כו' - ואלו ארבעתן בכסא והוא למעלה מהן:
קטיגור נעשה סניגור - אנו צריכין שיבקשו מרכבותך עלינו רחמים והשור קטיגור הוא:
קטיגור - שונא:
סניגור - אוהב מליץ יושר:
כרביא - פני תינוק:
היינו פני כרוב היינו פני אדם - מה הן פני כרוב מה הן פני אדם וכי לא אחד הן:
אפי רברבי ואפי זוטרי - האחד פני גדול והאחד פני קטן:
כאן בזמן שבית המקדש קיים - בימי ישעיה היה המקדש קיים במכונו ובימי יחזקאל כבר הגיע זמן שיחרב ונתמעטה פמליא של מעלה:

ובשתים יעופף - וסמיך ליה וקרא זה אל זה אלמא הנך נינהו דאמרי בהו שירה שמקשקשות בקול כנפיהם ובהנך כתיב ואיננו גבי התעיף:

[**כאן בזמן שאין וכו'**] - בימי דניאל כבר חרב הבית:

כביכול - אף כלפי צבא שכינה הוזקקנו לומר כך כמו בבשר ודם שיכול לומר בו מיעוט:

אלף אלפין - הוא מספר של כל גדוד וגדוד אבל אין מספר כמה גדודין יש:

לנהר דינור - דהאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב:

על אשר קומטו - על תתקע"ד דורות שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא בראן כדקתני לקמן ונתנן בגיהנם ועליהם נופל שנאמר בהן ונהר יוצק יסודם והיינו נהר דינור שמוצק עליהם:

קומטו להיבראות - נגזרו להיבראות לשון ותקמטני לעד היה:

דף יד.

קודם שנברא העולם - נגזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה לקיים מה שנאמר דבר צוה לאלף דור (תהלים קה) ראויה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור וכשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה עמד וטרדן ונתנה לסוף כ"ו דורות מאדם הראשון עד משה רבינו:

רבה אמונתך - רבה תהלתך עליהן:

כרסיה - משמע כסא אחד:

כרסון רמיו - שני כסאות הוטלו נתקנו לישב עליהן:

שכינה חול - להושיב אדם בצידו:

כלך מדברותיך - חדל מדבריך עד שתגיע אצל נגעים ואהלות שהן הלכות עמוקות:

קילל ישעיה את ישראל - כלומר נתנבא עליהן י"ח פורעניות:

ירהבו - יתגאו:

שש מאות סדרי משנה - היו בימיהן:

לחם אלו בעלי הש"ס - שיש לסמוך על הוראתן כסמיכת לחם:

בעל שמועות - ששמע הלכות פסוקות מרבותיו ושגורות בפיו:

ראוי לישב בישיבה - וליטול ממנו עצה בכל דבר חכמה:

כדרבי אבהו - להעמיד לפניו מתורגמן לדרוש ברבים:

למעלה נושאין פנים בעבורו לדורו - שהכל ניזונין בזכותו כגון רבי חנינא בן דוסא כדאמרינן בעלמא (תענית דף כד:): כל העולם אינו ניזון אלא בשביל חנינא בני:

למטה - מלכי האומות מכבדין אותן בשבילו כגון ר' אבהו שהיה חשוב בבית המלך כדאמרינן במסכת סנהדרין (דף יד.): דהוו נפקי אמהתא דבי קיסר לאפיה כו':
שראוי למסור לו כו' - כגון אב"ד לבו דואג בקרבו:
תעלי - שועלים:
כי יתפש איש באחיו - הכתוב היה מגנן לומר שלא היו יודעין להשיב לשואלים הלכה:
שבני אדם מתכסין בהן - נחבאין שלא ישאלו להן לפי שאין בקיאין בהן:
ישנן תחת ידך - כלומר אתה בקי בהן:
אא"כ נכשל בהם - כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו:
לא אהיה - איני רגיל להיות:
דלמא - האי נמי לאו משום דאנשי אמנה היו אלא דאי הוה אמר גמירנא הוו אמרי ליה אימא לן והוא לא הוה ידע:

דף יד:

תקופת תמוז הוה - דאין דרך להתקשר שמים בעבים:
במזמוטי חתן - מיני שחוק שמשחקין לפניהן:
סיפר - דברים הללו:
לכת שלישית - של כיתות היושבות לפני השכינה:
הרצה דברים - דרש במעשה המרכבה:
דארצי וארצו קמיה - שהרצה לפני אחרים ואחרים . הרצו לפניו:
דארצי מיהא קמיה מאן דארצי - אם לא הרצו אחרים לפניו הוא הרצה לפני מי שחזר והרצה לפני אחרים לכך הוזקק להימנות כאן משום דרבי עקיבא להודיע שהוא הרצה ואחרים הרצו לפניו אבל ר"א לא אחרים הרצו לפניו ולא הוא הרצה לפני מי שהרצה לפני אחרים:
נכנסו לפרדס - עלו לרקיע על ידי שם:
שיש טהור - מבהיק כמים צלולין:
אל תאמרו מים מים - יש כאן איך נלך:
הציץ - לצד השכינה:
יקר בעיני ה המותה לחסידיו - הוקשה מיתתו לפניו לפי שמת בחור ואעפ"כ אי אפשר שלא ימות משום שנאמר כי לא יראני האדם וחי (שמות לג):
ונפגע - נטרפה דעתו:

שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא - הואיל וסירוס כתיב אצל מומי קרבן וכלב אפילו חליפיו אסור למזבח משום מחיר כלב אסור לסרסו או לא:
בתולה שעיברה מהו לכהן גדול - והיא אומרת שימצאו לה בתולים אי נמי כהן גדול נשאה ולא ידע שהיא מעוברת ומצא לה בתולים ואחר כך. נמצאת מעוברת מהו לקיימה משום בתולה מעמיו יקח (ויקרא כ"א:י"ד):

דף טו.

יכול אני לבעול - שהיה בקי בהטייה וזו נמי נבעלת כן:
באמבטי - כלי שרוחצין בו כל הגוף וי"ל שהטיח שם אדם שכבת זרע ונכנס במעיה:
מעיקרא - כשיצאת מן האדם:
מאין ולאין - מאין תבא ואין לבך טרוד:
צופה הייתי - מתבונן הייתי במעשה בראשית:
ואין ביניהן - במקום חיבורן מקום קשרי כיפת הרקיע בקרקע:
גודא דגמלא - כשמסדרין לווחין של גשר זו אצל זו אי אפשר שלא תהא ריוח בינתים וכן גלימי וכן כסי:
סחופין - כפופין:
אחר קיצץ בנטיעות - קלקל ועיות כשנכנס לפרדס ומקצץ הנטיעות ולפי שדימה אותן בתחלת הדברים לנכנס לפרדס נקט לישנא דקיצץ בנטיעות:
לא עמידה - לא גרסינן:
לא עורף - דבכל צדיהן יש להם פנים:
עיפוי - עיפות:
פולסי - מכת מקל בשטונאד"י:
פוגלא - צנון:
ממישרא - ערוגה:
ונוחין לאבדן - על ידי שכחה:

דף טו:

כי שכיב - אחר:
אמרי - ברקיע לא מידין נידייניה כו':
חדא הוה ביננא - תלמיד אחד הי' ביניהו ונכשל ויצא לתרבות רעה ואין כח בין כולנו להביאו לעולם הבא:

אי נקטי ליה ביד מאן מרמי ליה - אם אוחז אני בידו להביאו לעולם הבא מי יקחנו מידי מרמי לשון נוטל מידי ויש לו דוגמא בפסחים (דף י:) ארמויי ארמייה מיניה גבי ככר בפי עכבר:

מאן - כמו מנאי לשון קצר הוא:

שומר הפתח - של גיהנם לא עמד לפניך רבינו בבואך להוציא אחר משם:

לדעתם לא נאמר - אלמא ברשיעי עסיקינן וקאמר הט אזנך:

הטי אזנך - לשמוע ואת מעשיהם שכחי ואל תלמדי אותן:

גדול - היודע ליזהר [שלא ילמוד] מעשיו יכול ללמוד תורה מפיו:

תחלא - פרי החיצון הנאכל בתמרה:

שיחלא - גרעינה הנזרקת:

[**השתא קאמר**] - עכשיו שמע לקולך ואמר שמועה מפיו:

קלני מראשי - רבי מאיר אמרה במסכת סנהדרין (דף מו.) במדרש כי קללת אלהים תלוי (דברים כ"א:כ"ג) קל לית איני קל ולישנא מעליא כינה הדבר כלפי מעלה קלני מזרועי כבד אני מזרועי שיצרתי זה שמת בעונו:

ותלי בעיברא דדשא - נשען על הבריח:

ברבנן - בתלמידים היוצאין לתרבות רעה:

שוקלין - לדרוש קל מחמור וחמור מקל לפי המשקולת של ק"ו:

במגדל הפורח באויר - י"מ שדורשין גובהו של למ"ד ודורשין בו כל זאת וי"א מגדל דור הפלגה ולי נראה מגדל הפתוח לאויר גרסינן והן מהלכות אהלות מגדל של עץ שקורין משטיי"ר ועומד בפתח ופתחו פתוח לבקעה או לחצר שהוא אויר במסכת אהלות (פ"ד מ"א) ישנה משנה מגדל העומד באויר:

ד' הדיוטות - בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי בפ' חלק:

טינא היתה בלבם - רשעים היו מימיהם:

אחר מאי - מפני מה בא לידי כך ולא הגינה תורתו עליו:

זמר ייוני לא פסק מביתו - והיה לו להניח בשביל חורבן הבית דכתיב בשיר לא ישתו יין (ישעיהו כ"ד:ט'):

נושרין מחיקו - קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה אלמא טינא הוות בלבו:

כל עמר דנחית ליורה סליק - כל צמר שניתן ליורה של סממנין לצבוע עולה לו צבעו או אינו עולה כלומר כל הלומדים לפני חכמים עולה להן תורתן להגין עליהן מן החטא:

כל דנקי אגב אימיה - שלא נתלכלך בגיזה עולה לו צבעו כלומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו עולה לו כן נראה בעיני ורבותי מפרשין כל עמר דנחית ליורה סליק כל שירד

לידון בגיהנם עולה אגב אמו צמר בן יומו שלא נרמס בטיט עולה לו הצבע כלומר שיש זכיות בידו עולה:

דף טז.

מאי דרש - מהיכן הבין מקום השכינה שנזהר שלא הציץ שם א"נ שלא טעה כמו שטעה אחר:

דוגמא - דבר היכר העומד לדוגמא להראותו לומר כזה עשה לי ואין זה אלא דבר הניכר אף כאן מקומו ניכר:

ומה למטה - והרי אמר ומתחת זרועות עולם (דברים ל"ג:כ"ז) ואם שאל מי סבלן לא חס על כבוד קונו לייטי עלה במערבא לא גרסינן לה:

כאלו דוחק רגלי השכינה - אומר בלבו אין השכינה כאן וכתיב והארץ הדום רגלי:

למקום שאין מכירין אותו - אין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח יצרו וגם אם יחטא. אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם וכן בלבוש שחורים:

דמצי כייף ליה ליצריה - ובוטח על שהוא נחבא בסתר כאילו דוחק הרגלים:

היכא דלא מצי כייף ליה ליצריה - טוב לו בצינעא מפרהסיא:

ומברכין את העם בשם המפורש - שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם:

אל תאמינו ברע - האומר לך חטא:

ואל תבטחו באלוף - לומר שימחול:

וכפיס - חתיכת עץ כמו כפיסין בבבא בתרא (דף ב.):

אתם עדי - הוא מעיד בעצמו בכל עונות שאוכיח בפניו:

מתני' יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך - בי"ט וזו היא מחלוקת ראשונה שהיתה בחכמי ישראל:

יהושע בן פרחיה - כולן דור אחר דור:

יצא מנחם - בגמרא מפרש להיכן יצא:

נכנס שמאי - להיות אב ב"ד תחתיו:

דף טז:

הראשונים - שהוזכרו ראשון בכל זוג וזוג היו נשיאים:

גמ' עד זומם - שלא הוזם אלא הוא לבדו:

עד שיהרג הנדון - קודם הזמה ואחר כך הוזמו שהיו דורשין נפש בנפש האמור בעדים זוממין אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים ולמה נאמר נפש בנפש שאין נהרגין עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו:

ואין לוקין - אם העידוהו שחייב מלקות בכולהו גרסי' עד שיזומו שניהן ובמסכת מכות יליף לה מקראי והנה עד שקר העד ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים:

אלא בפני שמעון - שאם יטעה ילמדהו:

היינו דקא מורה הלכה בפני שמעון - דמדקאמר מיד קיבל כו' שמע מינה דעד השתא אורי בפניו:

ומאי קיבל - לאו דעד השתא הורה דודאי לא הורה בפניו מימיו וכשהרגו לעד זומם לא היה שמעון שם:

לא מצטריפנא - לישב בדין אלא בהדי שמעון:

סירייקון - לבוש בגדי מלכות:

אינה אלא משום שבות - דתנן אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה דף לו:) והאי נמי משתמש בבעלי חיים הוא שסומך עליה בכל כחו כדאמרינן לקמן:

שבות דמצוה - נמי תנינא במתני' ומאי אשמעינן רבי יוחנן:

לאפוקי ממאן דאמר - במסכת ביצה (דף כ.) בסמיכה עצמה פליגי ומאן דאסר לאו משום שבות אסר אלא משום דסבירא ליה דשלמי חובה לא בעו סמיכה דכי כתב וסמך בשלמי נדבה כתיב וחובה מנדבה לא גמרינן קא משמע לן רבי יוחנן דטעמא משום שבות הוא וסמיכתן לעולם מצוה:

שמע מינה - מדאוקי רבי יוחנן טעמא משום שבות סמיכה דקדשים בכל כחו בעינן והוה ליה משתמש בבעלי חיים:

דבר אל בני ישראל - אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכתיב בההוא עניינא וסמך:

אבא אלעזר - כך שמו:

אקפו ידייכו - לשון וקפא הקילו ידיכם אקפו לשון דבר הצף ואין מכביד כדמתרגמינן ויצף הברזל וקפא ברזלא (מלכים ב ו':ו'):

שמע מינה - מדרבי יוחנן דאוקי טעמא משום שבות צדדין אסורין ואע"ג דגבי שבות רכיבה אמרינן הוא הדין לכל שימוש ואפילו במקום שאינו עשוי להשתמש כגון צידי הבהמה והוא הדין צידי האילן ופליגי אמוראי בהא מילתא במסכת שבת בפרק בתרא (דף קנד:):

לסמוך - דהא ראש הבהמה כצדדין דמי:

דף יז.

דבהדי גבה - ששוה לגובה הגב של בהמה:
כגבה של בהמה דמי - והראש שוה בגובה לגב הבהמה:
מתני' מביאין שלמים - ביו"ט שהן אכילת הדיוט:
ואין סומכין עליהן - כדאמרינן אלא סומך עליהן מערב יו"ט ושוחטן ביו"ט דלא בעינן תכף לסמיכה שחיטה:
אבל לא מביאין עולות - באותן שיכול להביא לאחר יו"ט דכתיב הוא לבדו יעשה לכם (שמות י"ב:ט"ז) לכם ולא לגבוה:
יום טבוח - של קרבנות ראייה וחגיגה של יו"ט לאחר השבת שאין קריבין לא ביו"ט ולא בשבת:
אין לה יום טבוח - אינה צריכה יום טבוח שמותר להקריבן ביו"ט:
אין כהן גדול מתלבש בכלים - נאים בביתו ובשוק ולאו בשעת עבודה קאמר ולא בבגדי כהונה קאי אלא שלא יתנאה באותו היום שיום טבוח של עצרת אחר שבת שיבינו הכל שאינו היום יו"ט מפני הצדוקין שהיו אומרים עצרת אחר שבת:
גמ' מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה - כדרבינן קראי בפ"ק (דף ט.) (בחג) הסוכות וה"ה לחג המצות שהרי אף הוא שבעת ימים:
פז"ר קש"ב - פיי"ס זמ"ן רג"ל קרב"ן שי"ר ברכ"ה פייס לענין פרי החג כל שבעת ימי החג אין מפייסין עליהן אלא לפי חשבון המשמרות לפי סידרן מקריבין אותן כדתנן במסכת סוכה (דף נה:) מי שהיה מקריב פרים היום לא היה מקריב למחר ופר של שמיני מפייסין עליו איזהו מן המשמרות יקריבנו זמן שהחיינו רגל שיש לו שם רגל בפני עצמו ואינו קרוי סוכות קרבן שאין בהמות קרבנותיו כסדר פרי החג שפרי החג מתמעטין והולכין וכבשיהן י"ד בכל יום ואילים שנים ובשמיני פר אחד איל אחד ושבעה כבשים שיר אין שיר קרבנותיו כסדר שיר של ימות החג ואינו מדבר מענין פרשיות של הומבה"י (סוכה נה.) שהוא סימן לשיר של ימות החג ברכה שהיו מברכים את המלך זכר לשלמה שנאמר בו ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (מלכים א ח':ס"ו):
תפשת מרובה לא תפשת - כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופש מרובה ואחד תופש מועט טוב לך לתפוש את המועט שאפילו היה לך לתפוש את המרובה ותתפוש את המועט תפיסתך תפיסה שיש בכלל המרובה המועט אבל אם תתפוש המרובה והיה לך לתפוש המועט נמצאת שתפשת שלא כדת:
טעון לינה - מוצאי י"ט:

דף יז:

ופנית בבקר - שהוא חול המועד דאילו ביו"ט תחומין אסור:
אין לה יום טבוח כלל - אם לא הקריבם ביו"ט עוד אין להן תשלומין:
אבל בהא - בעצרת שחל להיות בערב שבת אימא מודו לב"ה ויקרבו ביו"ט דהא מחר שבת היא ולא קרבי ומתוך שאתה מתייאש מהן אתה בא לפשוע שלא תקריבם עוד:
מנה ימים - שלשים יום:
וקדש חדש - למוספין:
מנה ימים - חמשים יום:
וקדש עצרת - בקרבנותיו:
מה חדש - קדושתו באחד ממנוייו:
אף עצרת - קדושתו באחד ממנוייה:
האמר אביי - במסכת מנחות מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי:
דבי ר"א בן יעקב תנא - מהכא נפקא לן תשלומין לעצרת:
וקראתם בעצם היום הזה - ובחג השבועות כתיב וסמיך ליה ובקצרכם את קציר ארצכם שאתה קורא מקרא קדש וקוצר:
הוי אומר זה עצרת - דהני קראי בעצרת כתיבי:
אלא לתשלומין - לאחר יו"ט קאי וקורא אותן מקרא קדש לענין תשלומין ומותרין במלאכה:

דף יח.

לא ידענא - כמה ימים יהיו לתשלומין קמ"ל דרבי אלעזר מה חג המצות שבעה אף כאן שבעה:
וחג הקציר בכורי מעשיך - בחג שבועות כתיב:
ה"נ חג הבא בזמן קצירה - קאמר ולאו חוגג וקוצר בו אתא לאשמועינן:
מכלל דתרוייהו כו' - מדקאמר רבי יוחנן אסיפה בחולו של מועד מי שרי ולא מהדר ליה ריש לקיש אין מכלל דתרוייהו סבירא להו אסור:
את חג המצות תשמור שבעת ימים וגו' - לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה. דרוש ביה את חג המצות תשמור וכל תשמור אזהרת לא תעשה הוא שומריהו מן המלאכה:

ששת ימי בראשית - ימי כל שבוע ושבוע בין שתי שבתות הן יושבין הרי קדושה לפניהן ולאחריהן:

ראש חדש יוכיח כו' - אף אתה אל תתמה על חולו של מועד כו':

מקראי קדש - משמע קדשיהו בעשיית מלאכה:

כל מלאכת עבודה לא תעשו וכו' - וסמיך ליה שבעת ימים תקריבו אשה:

לימד על חולו של מועד וכו' - והכי דריש ביה לא תעשו שבעת ימים ובחג הסוכות כתיב ועליה קיימא הך מתניתא בתורת כהנים:

עצור ממלאכה - כדכתיב בהאי קרא גופיה: לא תעשה מלאכה:

הא הרי לא מסרן הכתוב אלא לחכמים - כלומר מאחר שאמר לך הכתוב שהן עצורין ממלאכה ולא בכולן ולא פירש אי זו המותרת ואי זו אסורה דע וראה שלא מסרן אלא לחכמים היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר ועל אי זו להטיל האיסור והם יאמרו אי זהו י"ט על פי קידוש הראייה ואסור בכל מלאכה ואי זהו חולו של מועד שאינו אסור בכל מלאכה ועל חולו של מועד יגידו לך אי זו מלאכה אסורה דבר שאינו אבד ואיזו מלאכה מותרת דבר האבד:

ולא הניחן ר' טרפון - ומתני' תני שמותרים בהספד:

בי"ט שחל להיות בשבת - שיום טבוח אחר שבת מותר בהספד מפני האומרים עצרת אחר שבת והאי דאלכסא בלוד יו"ט שחל להיות בחול הוא דאין יום טבוח שלו בא' בשבת:

דף יח:

מתני' נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה - די להן בנטילה דכלי שאין בו אלא רביעית מים:

ולקודש מטבילין - אבל לאכול שלמים או חטאת ואשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים בארבעים סאה ואע"פ שאינן אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה דאורייתא המטמאה את כל הגוף:

ולחטאת - ליגע במי חטאת מים המקודשים באפר פרה להזות מהן על טמאי מתים יש מעלה יתירה שאם נטמאו ידיו באחת מן הדברים המטמאין את הידים ולא את הגוף כגון וולד הטומאה וכגון ספר וכל טומאות שהן מדברי סופרים:

נטמא הגוף - וכל הגוף צריך טבילה וכל מעלות הללו שזה גבוה מזה מדברי סופרים והאי דנקט להו הכא גבי הלכות הרגל. לפי שיש בסופן הלכות רגל שעמי הארץ חשובין טהורים ברגל ולא בשאר ימות השנה בסוף חומר בקדש:

טבל לחולין הוחזק לחולין - ועוד זו מעלה טבל לחולין הוחזק לחולין כלומר נתכוין לטבול לשם חולין:
אסור למעשר - הוחזק לשון כוונה כלומר נתכוין להעמיד גופו בחזקת טהור לחולין:
למעשר - למעשר שני הנאכל בירושלים:
ולא הוחזק - לא נתכוון לשם טבילת טהרה אלא לרחיצה בעלמא:
מדרס - אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמדרס הזב שמטמא אדם וכלים כדכתיב ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו (ויקרא ט"ו:ה'):
לפרושין - לאוכלי חוליהן בטהרה:
לאוכלי תרומה - כהנים וכל אלו מעלות מדברי סופרים שאמרו שאין שמירת טהרתן של אלו חשובה שמירה אצל אלו ומתוך שהן אלו אצל אלו כאילו לא שמרוה גזרו בהן בבגדיהן שמא ישבה בהן אשתו נדה והרי הן מדרס הנדה הכי מפרש לה בפרק השוחט:
גמ' בכורים - קרויין תרומה דאמר מר ותרומת ידך. אלו הבכורים (מכות דף יז.) לכך הן כתרומה:
חייבין עליהן מיתה - זר האוכלן מזיד דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש וכל הענין מדבר בתרומה:
וחומש - האוכלן שוגג דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו (ויקרא כ"ב:י"ד):
ואסור לזרים - בלאו:
והן נכסי כהן - לקדש בהן את האשה וליקח בדמיהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה:
ועולין באחד ומאה - אבל בפחות אין עולין אלא כל החולין אסור לזרים:
וטעונין רחיצת ידים - לפי שהשני עושה שלישי וידים גזרו עליהם טומאת שני לפיכך פוסלות את התרומה אם לא נטלן:
והערב שמש - אם נטמא טומאה דאורייתא וטבל. אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמשו ביבמות (דף עד:) ילפינן מקראי:
מה שאין כן במעשר - אין מיתה ואין חומש [ואין] אסור לזרים שהרי כל עצמו נאכל לזרים וחומש שמוסיף בפדיונו לא איירי בחומש הכא כי האי גוונא דאין בתרומה פדיון ונכסי הדיוט נמי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואין טעון רחיצת ידים שאין השני פוסל בו לעשות שלישי ואינו טעון הערב שמש דקי"ל טבל ועלה אוכל במעשר ומקראי ילפינן לה ביבמות פרק הערל:

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים - כל שהוא טהור מן התורה וחכמים גזרו עליו טומאה כל הנך דאמרי במסכת שבת בפ"ק (דף יג:) אלו פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ואוכל שני כו':

מטמא את הקודש - כלומר נתנו עליהן טומאת שני לטומאה והשני מטמא את הקודש להיות קרוי טמא ופוסל עליהן עוד את הרביעי:

ופוסל את התרומה - להיפסל היא עצמה אבל אינה פוסלת אחר לעשות רביעי:

ומותר לחולין - לאכול חולין מדלא קתני ואינו פוסל את החולין ונקט לישנא דמותר אפילו לאוכלן משמע:

באכילה - מתני' דמצריך נטילה באכילה קאמר:

עד כאן לא פליגי כו' - דקתני אסור במעשר לשון אכילה היא דאי בנגיעת שני לא פסיל במעשר דשמעינן לר' מאיר דאמר מותר באכילה ואיפליג עליה באכילה דמעשר ואילו בחולין כולהו מודו דמותר אפילו באכילה ומתני' מני:

כאן באכילה דפירי - הא דקתני מה שאין כן במעשר באכילה דפירי קאמר ומיהו בתרומה בעי נטילה שאפילו במגעו הוא [פוסל] דשני פוסל את התרומה:

נוטל - בכלי:

מטביל - בארבעים סאה:

דף יט.

כאן למעשר - בעי כוונה וכ"ש בתרומה:

הכי גרסינן מה כלים דלא מיכווני אף אדם נמי דלא מיכוון:

חרדלית - ששוטפת ויורדת ממקום גבוה ויש בה ארבעים סאה והטובל בה לא עלתה לו טבילה משום דמקום קטפרס הוא מקום זקוף יותר מדאי ומ' סאה שבו אינן במקום אחד ותנן הנצוק והקטפרס אינו חיבור (טהרות פ"ח מ"ט) ואף אם אינו קטפרס נמי אין טובלין בו לפי שאין מי גשמים מטהרים דרך זחילתן עד שיהו נקוין דרך אשבורן דתניא בת"כ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא י"א:ל"ו) המעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן ורבינו האי גריס הרדלית:

ראשין - אחד מראשי הגל כשהוא מגיע לארץ:

כיפין - אמצעיתו של גל שעומד באויר כמין כיפה ואם הושיט כלים למעלה והטבילן בכיפה אינה טבילה כדמפרש ואזיל:

שאין מטבילין באויר - שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה:

ידיו טהורות - אע"פ שלא נתכוון:
ופירות אינן בכי יותן - דבעינן גבי הכשר יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה:
ואם בשביל שיודחו ידיו - נתכוון ליטול פירות הרי הוא בכי יותן ומקבלין טומאה מעכשיו וכיון דנתכוון להדיח ידיו גלי דעתיה דניחא ליה בהך נפילה שעל ידיה הדיח ידיו:
הוחזק אין - אם נתכוון הוא דהויא טבילה לחולין:
טבל - ויצא ועלה מן המים:
מחזיק עצמו - בטבילה שטבל כבר לכל מה שירצה:
מאי לאו אינו מחזיק כלל - כלומר בין שהחזיק עצמו בשעת טבילה בדבר קל בין שלא החזיק עצמו לכלום שוב אינו מחזיק:
אם לא הוחזק לשום דבר שטבל סתם מחזיק לכל מה שירצה אבל אם הוחזק לקל אינו מוחזק לחמור דהא אינתיק ליה לדבר קל:
מאן תנא - דמשום עודנו במים חשיב ליה כתחילת טבילה ואע"פ שהוחזק מחזיק:
והשני טמא - שהרי חסר השיעור במים שעל הראשון:
מחלוקת - דרבי יהודה ורבנן כשהיתה טבילתו בשביל אחת ממעלות של חכמים כגון האונן והמחוסר כפורים שצריכין טבילה לקודש ואינו טמא טומאה דאורייתא בההיא קאמר רבי יהודה דמהני ליה רגליו של ראשון נוגעות במים דאמרינן גוד אחית מים שעליו כאילו הן במקוה:
והיינו דרבי פדת - דאוקי לעיל הא דעודיהו כרבי יהודה ולא כרבנן אלמא לרבנן אפי' לגבי מעלות לא מהני עודיהו דהא חזקה דאמר הוחזק לקל אסור לחמור מעלות נינהו:
איכא דאמרי כו' - הכא גרסי' ופליגא דר' פדת דאילו לרב נחמן הא דעודיהו הוחזק לקל הוחזק לחמור דברי הכל הוא דהא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מטומאה דאורייתא לטהרה:
צינורות - שטווין בו זהב ועשוין כמין מזלג קטן מאד:
בראשו של ראשון - בעודו במים:
גממיות - גומות בנחל שיפולי הרים שקורין וולור"א בלע"ז וכן נחל איתן נחל ארנון תחתונה עליונה ואמצעית שנחל מדרון משופע הוא:
עוברת ביניהן - ומחברתן:

דף יט:

ה"ג מאיר היה אומר מטבילין בעליונה - ול"ג מכלל דר' יהודה וה"פ ר' יהודה אומר מאיר היה אומר מטבילין בעליונה דאמר גוד אסיק את מי אמצעיתה למעלה ע"י חרדלית של גשמים להכשיר את העליונה וכל שכן דמטבילין בתחתונה דכיון דאית ליה גוד אסיק כ"ש דאית ליה גוד אחית ומדלא קתני ואני חולק עליו לומר כך וכך ש"מ דר' יהודה כר"מ ס"ל:

והא תניא - דחלוק עליו וה"ג מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה אלמא פליג עליה:

אמר להו אי תניא - בהדיא דחולקין תניא ונלך אחריה וחוזר אני בי ובלשון הכתוב בספרים איני יכול להעמידה דא"כ מתנייתא קשיין אהדדי ומאי חזית דציית לבתרייתא:

רבנן היא - דפליגי עליה דר"מ בכל הטעון ביאת מים מדברי סופרים ואסרוהו במעשר:

מדרס לאוכלי תרומה - ולא אמר מדרס למעשר:

חמש מעלות - פרושים ואוכלי מעשר ואוכלי תרומה ואוכלי קודש וחטאת:

שנעשו על טהרת הקודש - אדם הרגיל לאכול קדשים מקבל עליו לאכול חוליו בטהרת הקודש כדי שיהו בני ביתו זהירין ובקיאין בטהרת הקודש:

דף כ.

מדלא קתני בהו מעלה - לומר בגדי פרושין האוכלין חוליהן בטהרת חולין מדרס לאוכלי חוליהן בטהרת הקודש שמע מינה בכלל קודש הן והא תנא ליה קודש:

דלמא - או כחולין דמו דלא מהני בהו מאי דאמר האי גברא דבטלה דעתו או כתרומה דמו דאיכא תנאי דפליגי במילתא כדמסיים ואזיל הלכך לא תנא בהו מעלה דאי דמו לחולין הא תני ליה חולין ואי דמו לתרומה הא תנן ליה במתניתין תרומה:

דתנן כו' - כלומר הא אשכחן תנאי דפליגי בה חד אמר כחולין וחד אמר כתרומה אבל כקודש לא אמרינן:

מעפרתו - סודר:

טמאה - ואפילו זה טהור ולקמן מפרש טעמא חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו לפיכך הוא לא שמרה ביד חבירו וגם זה שנתנה לו לא היה חש לשומרה דמימר אמר כיון שאמר ליה תנה לי והוא אינו יודע אם טמא אני אם טהור לא חש לטהרתו ויש כאן היסח הדעת ולמחמירין בטהרות הוי היסח הדעת טומאה:

כלים של שבת בכלים של חול - כסבור ליטול בגדיו של חול ונטל של שבת:

נטמאו - קא סלקא דעתיה השתא דסבירא ליה משמר הדבר בחזקת שהוא דבר זה ונמצא שהוא דבר אחר אינו שמור:
אמר רבי ירמיה - הא דפרכת אימא סיפא אסורה מלאכול לא מסייע ליה מידי:
באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה - אבל במה שמשמרה הימנו הויא שמירתו שמירה ואע"פ שאינו זה:
המטמאה - הנותן לה טומאה לטמא אחרים:
הפוסלה - מלהשתמש בה טהרות לכתחילה אי נמי נפקא מינה לאוכל הדבוק בה שהוא פסול באכילה ומכל מקום אם נגעה בטהרות אינה פוסלתן אלמא איכא נטירותא לפלגא ובכי האי גוונא נמי מיתרצא מתניתין דלעיל ומיתקנא היא:
הסל - של תאנים על כתיפו:
ומגריפה בתוכה - כלי ברזל הוא שקורין וודי"ל שגופרין בו אפר הכירה וגם מבדילין בו תאנים המודבקות זו בזו:
קשיא - הך דקתני בה טהורה מלטמא:
ארגתיו בטהרה - יודעת אני שמשעה שנארג בו ג' על ג' אצבעות שנראה לטומאה לא נגעה בו טומאה ומ"מ לא היה בלבי לשומרו:
ומתוך בדיקות כו' - הואיל ולא היה בלבך לשומרו שמא אירע בו כך וכך ולא נזהרת:
משכה עמי בחבל - שקשרה בו החבל בכלי האריגה ושמא הסיטתו:
נפסקה לי - קודם שארגתי בה כלום וקשרתיה בפה קודם שארגתי בה כלום שלא היתה ראויה לטומא' ולא נזהרתי בה ולא הייתי טבולה לנדתי ויש לחוש שמא כשארגה בה שלש אצבעות עדיין הרוק לח ורוק הנדה אב הטומאה הוא כך נראה בעיני ורבותי מפרשין משום צינורות עם הארץ המטמאה כל זמן שהיא לחה ואני אומר ע"כ האשה זו חבירה היתה דאי לא חבירה היתה מי אתיא קמי רבנן לישאל על הטהרות ועוד מי מהימנא למימר ארגתיה בטהרה קתני מיהת בלבו לשומרן טהור כלומר אחר כוונת השמירה הן הן הדברים:
כיון דכלים של שבת עביד להו שימור טפי - וזה סבור שאלו של חול אסחא דעתיה משמירה מעלייתא שהיה רגיל לשומרן וכאין בלבו לשומרן דמי:

דף כ:

חמריו ופועליו - עמי הארץ:
טעונין טהרות - כגון יין בחביות של חרס והן אינן נוגעין בתוכן וכלי חרס אינו מיטמא מגבו:

טהרותיו טהורות - ואין חוששין שמא נגעו דכיון דלא הודיעין שהוא מפליג כל שעתא סברי השתא אתי אלמא אדם משמר מה שביד חברו:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא - לא גרסי' ליה ואי גרסי' הכי פירושו ואי ס"ד אין אדם משמר מה שביד חברו מאי שנא רישא מאי שנא סיפא:

א"ר יצחק במטהר חמריו ופועליו לכך - לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו והני אין צריכין שימור דאי נמי נגעו לא איכפת להו דכשהטבילן לכך עסקינן:

בבא להן דרך עקלתון - כשיכול לבוא להם פתאום דרך עקלתון שלא יבינו הלכך דחלי מיניה:

מתני' חומר בקדש מבתרומה כו' - שמטבילים כלי בתוך כלי ששניהם טמאים:

אבל לא לקדש - בגמרא מפרש טעמא:

אחוריים ותוך ובית הצביטה לתרומה - כלי הראוי להשתמש בתוכו ומאחוריו ובית צביטתו כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה שאם נטמא זה לא נטמא זה ובטומאות דרבנן קאמר כדמפרש בגמ':

אבל לא לקדש - שאם נטמא אחד מהן כולו טמא לקדש:

הנושא את המדרס - מנעל של זב:

נושא את התרומה - בחבית שאינו נוגע באוירה:

אבל לא את הקדש - בגמרא מפרש טעמא:

לא כמדת הקדש - בחציצת טבילותיו מדת התרומה:

שבקדש - אם יש בגד טמא ובא להטבילו אם קשור הוא מתיר את קשרו משום דדמי לחציצה:

ומנגב - אם לח הוא מנגבו תחלה ואח"כ מטבילו וכל זה משום דדמי לחציצה הוא:

ובתרומה - אם רצה לקושרו קושר ואח"כ מטביל:

כלים הנגמרים בטהרה - שנזהר בהן משבאו סמוך לגמרן שראויין לקבל טומאה:

צריכין טבילה לקדש - ובגמרא מפרש טעמא:

הכלי מצרף את מה שבתוכו - אוכלים חתיכות הרבה בכלי אחד ונגע טמא באחד מהן הכלי מצרפן להיות כולן חתיכה אחת ונטמאו כולן:

אבל לא לתרומה - אלא אותה שנגע בה הויא ראשון והנוגעת בה הויא שניה והנוגעת בשניה שלישית והשאר טהורות:

פסול - ואינו פוסל עוד אחר:

אם נטמאת אחת מידיו - בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא ידים ולא את הגוף:

נגובין - שהיו נגובין מימיהן שלא הוכשרו לטומאה מעולם:

בידים מסואבות - שניות לתרומה דכיון דלא הוכשרה לא מיפסלא:
אבל לא לקדש - בגמרא מפרש טעמא:

דף כא.

האונן - שלא נטמא במתו:
והמחוסר כפורים - כגון זב שטבל ליום שביעי לספירתו והעריב שמשו ולמחרת הוא קרוי מחוסר כפורים שעדיין גמר טהרתו תלויה בקרבנו:
צריכין טבילה - לאחר שהביא קרבנו אם רצה לאכול קדש ובגמרא מפרש טעמא:
גמ' שכבידו של כלי חוצץ - כבידו של כלי הפנימי המכביד על החיצון שהוא מונח בתוכו חוצץ בפני המים ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה ולקמן (דף כב.) פריך אי הכי אפילו תרומה נמי:
והא מדסיפא - דמעלה אחריתי דחשיב בסיפא הוה טעמא משום חציצה רישא לאו משום חציצה דאי טעמא דתרוייהו משום חציצה ולאשמעינן דגבי קדש כל דדמי לחציצה פוסל בו ובתרומה לא פסלה אלא חציצה גמורה דאורייתא ליתני חדא מינייהו:

דף כא:

אהדוקי מיהדק - וקרוב הוא להיות חוצץ:
אקפויי מקפי ליה למנא - מציפות ומגביהות אותו:
רבי אילא - דאוקי טעמא דרישא משום חציצה:
לטעמיה - דאמר עשר מעלות שנו כאן אלו שבין תרומה לקודש ואנן י"א תנן ביה אלא הני תרתי דחד טעמא חשיב להו כחדא:
בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש - אף הן נתעלו יותר מן התרומה במעלות הללו:
דררא דטומאה דאורייתא - חשש טומאה דאורייתא כלי בתוך כלי אי איכא חציצה טומאה דאורייתא היא אחוריים ותוך אף על גב דבכלים שנטמאו אחוריו במשקין דטומאה דרבנן היא עסקינן מיהו הא דאמור רבנן משקין מטמאין כלי משום גזרה דמשקה זב וזבה הוא כגון רוקו ומימי רגליו והני מטמאין כלי מדאורייתא ובטומאה דאורייתא אין חילוק בכלי שטף בין אחוריים לתוכו שבכל מקום שטומאה נוגעת בו נטמא כולו נושא את המדרס נמי חשש טומאה דאורייתא היא כדמפרש בגמרא מעשה היה שנפלה רצועת הסנדל לאויר חבית בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש שמא ישבה עליהן אשתו נדה חשש טומאה דאורייתא היא כלים הנגמרים כו' משום צינורא דעם הארץ שמא זב הוא:

בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד - וההיא לאו טבילה היא שאין המים הנכנסין לתוכו חיבור למי המקוה ולא טבלו המחטין אלא במיעוט מים שבכלי ותנן כו' דלאו חיבור הוא:

עירוב מקוואות - מקוה חסר בצד מקוה שלם והצינור ביניהן המחברן:

אם יש ברוחבו כשפופרת הנוד - כקנה שנותנין בפי הנוד של עור:

דף כב.

וכחללה ועוביה - והן ב' אצבעות חוזרות למקומן שאדם יכול לגלגל בתוך חללו ב' אצבעות לכל צד הוי עירוב ומטבילין אף כלים והאי נמי חשש טומאה דאורייתא היא:

גרגותני - סל גדול מאד שבו מסננין היין בעת הבציר ונותנין אותו תחת קילוח הגת והיין מסתנן בו ויורד לבור כדאמרינן במסכת ע"ז (דף נו:) שלא החזיר גרגותני לגת:

טהורין - אף לקודש ורבא לטעמיה דאוקי טעמא גזירה משום כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד ובסל ובגרגותני ליכא למיחש להכי:

לא עלתה לו טבילה - שעשאן כב' מקואות ואין שיעור לא בזה ולא בזה אע"פ שהמים מחברן בין אויר הנצרים אין זה חיבור:

דהא ארעא כולא מחלחלא - והמים הנובעין כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר דבעינן מ' סאה במקום אחד:

והני מילי - דאמרינן המטביל בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד טמאים בכלי טהור שלא היה הכלי החיצון צריך להטביל:

אבל - אם הוא צריך להטביל:

מיגו דסלקא טבילה לגופו של כלי - ליטהר תוכו ע"י מים הנכנסין דרך פיו דכטומאתו כן טהרתו סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו:

הרי אלו טהורין - לתרומה ולא חלק בין פיו רחב לפיו קצר:

ואם לא טבל כו' - כדמפרש לה ואם אין צריך להטבילו:

המים המעורבים - למקוה ואתה בא לטהר על ידיהן כלים שבתוכם עד שיהו מעורבין דרך פה רחב כשפופרת הנוד:

והא דר' אילא - דאוקי טעמא משום חציצה וסל וגרגותני נמי כשאר כלים דמו והמטביל כלים לתוכן אינן טהורין לקודש ורבא דאוקי טעמא דמתני' משום עירוב מקואות והא בסל וגרגותני ליכא למיחש וטהורין תנאי היא:

למאן קאמרינן חברים - למי אנו אומרים הוראה זו שלא יטביל כלי בתוך כלי לחבר דאילו עם הארץ לא אתי קמן למשאל הלכך לתרומה ליכא למיחש דהא מידע ידיע שיעור עירוב מקואות ולענין כבידו של כלי נמי אם כבד הוא מגביהין אותו:

א"ה קודש נמי - על כרחך מתני' דקתני אבל לא לקודש בחבר עסקינן דאי ע"ה מי צייית לך ומי אתי קמן למשאל טעמא:

תרומה נמי חזי ליה - ישראל עם הארץ ומטביל ומשתמש בו תרומה ואח"כ נותנה לכהן:

לא מקבלינן - תרומה מעם הארץ אלא בשעת הגיתות והבדים שהכל מטהרים את כליהן ע"פ חכמים כדתנן (לקמן דף כד:) עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית של תרומה לא יקבלנה ממנו:

על טהרת יין ושמן - לקבל מידם יין לנסכים ושמן למנחות כדתנן במתניתין (לקמן דף כד:) חומר בתרומה שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן:

ובונה במה - בשעת איסור הבמות ומקטיר לשמים:

כר' יוסי - דאילו לרבנן לא מקבלינן כדאמר בפסחים בפ' אלו עוברין (פסחים דף מט:):

וניחוש לשאלה - לא נטבול כלי בתוך כלי לתרומה דלמא חזי עם הארץ ועביד הכי ואנו שואלין את כליהן ומשמשין בהן:

דתנן - במתני' דשיילינן מנייהו:

כלי חרס מציל על הכל - אם מוקף צמיד פתיל באהל המת א"נ המת בבית וטהרות בעלייה וארובה פתוחה מן הבית לעלייה והשיבו כלי חרס בפתחה וכלי חרס חוצץ בפני הטומאה דאינו מטמא מגבו ומציל על כל מה שבעלייה:

שהוא טמא כו' - הכלי הזה היה טמא מתחילתו קודם שנתנו ע"ה על פי הארובה:

והלא טיהרתם אוכלים ומשקין שבתוכו - אם היה מוקף צמיד פתיל באהל המת והיא היא:

דף כב:

לעצמו טהרנו - הוא יאכלם שהרי החברים בדלין מהן וממגען ובלאו הכי מאכלו טמא:

טהרת לך ולו - שמא תשאלנו ותשמש בו:

אשה לשה בעריבה - בעלייה זו:

כלום משגיח עליך - לפיכך טהרו לו ב"ש אוכלין ומשקין וכלי חרס שאין להן טהרה אלא שבירתן ואם באת לאוסרן עליו לא ישמע לך אבל בכלי שטף ישמע לך ויטבילנו:

מטביליו להו - שמא הטבילם כלי בתוך כלי:

ואטבילה לא מהימני - דאמר השואל ממנו צריך להטביל:

בגופו - מהימן:
והתניא - בניחותא:
לא הוכשרו - לא נראו לטומאה:
חבר שבא להזות - ואמר ראוי לקבל הזאה ראשונה שכבר עברו ג' ימים לטומאתו שהיום יום ג':
מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילה - כשבא לפניך להזאותיו ולא האמנתו הקלת עליו בסופו להאמינו על הטבילה לפי שהוא נזהר בטבילתו שלא יצטרך לו עוד:
כלי שנטמאו אחוריו - כלי עץ או של מתכת קאמר שמטמאין מגבן:
במשקין - דטומאה דרבנן היא דמדאורייתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה וגזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלי לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ומטמא כלי מן התורה כגון רוקו של זב ומימי רגליו הלכך הואיל וטומאה זו מדברי סופרים אחוריו טמאין ושאר תשמישין שבו טהורים דעבדו רבנן היכר להודיע שטומאה זו מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים כך היא מפורשת במסכת נדה פ"ק:
אוגנו - שפתו הכפולה לצד חוץ וראוי לתשמיש:
אזנו - כגון אוזן החבית:
וידיו - כלי שיש לו בית יד כגון מחבת:
נטמא תוכו - אפי' בטומאה דרבנן כולו טמא:
שצובטו - שאוחז בו ומושיטו לאחרים:
ויצבט לה קלי - תרגום ואושיט לה:
נקיי הדעת - אסתניסים:
צובעין - מטבילין אוכלין בחרדל או בחומץ שחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו וגובה לו סביב ונותנין שם חומץ וחרדל:
אין להן אחורים - אין חילוק להם של אחורים ותוך אלא משנטמא אחד מהן הכל טמא בין לקדשי המקדש בין לקדשי הגבול:
תרומה - הנאכלת בכל גבול א"י:
דלמא - האי קדשי גבול חולין שנעשו על טהרת קודש קאמרת וע"י משנתך זו הוזכרתי דבר ששמעתי מרבה בר אבוה רביה דרב נחמן:

דף כג.

ונפסקה רצועה של סנדלו - מדרס הזב היתה ונטלה בידו ומתוך כך נפלה לאויר החבית:

ר' חנניה בן עקביא - דאמר כל מקום שגזרו חכמים על דבר על מעשה שהיה לא גזרו אלא כדוגמת המעשה וכאותו דבר הלכך בקודש היה מעשה ובקודש גזרו:
ולא יעמוד בצד זה - של נהר:
אא"כ רגליו נוגעות בקרקע - משום מעשה שהיה בספינה כדלקמן וכל ספינה מהלכת באויר וגזרו על האוירות כולן:
אבל מעבירן על הגשר - הואיל ורגליו נוגעות בו:
אלא בירדן - ולא בשאר נהרות אבל משיטן על פניו ועומד בצד זה ויזרקם לצד אחר:
כזית מת תחוב - והאהילו עליו ונטמאו:
איבעיא להו סנדל טמא - הא דאמרת דגזרו עליו שלא ישא קודש עמו:
סנדל טהור מאי - מי גזור סנדל טהור אטו טמא או לא:
חבית פתוחה - ודאי גזור עליו חבית סתומה מאי:
ומשום צינורא דעם הארץ - שמא ניתז עליה רוק מפי עם הארץ כשחבר אוחז בו:
הא לאו מנא הוא - ולא ליטמא בכך:
עדיין לחה היא - ומטמאה משום שמא זב הוא ובמסכת נדה (דף נד:) תנן הזוב והרוק מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין:
לחטאת - לתת בתוכו אפר פרה:
יטבול מיד - שכל תשמישי פרה העשויין בכלי המקבל טומאה טעונין טבילה וקודם שיעריב שמשו ישתמשו בהן לפרה כדלקמן:
יטבול מיד - ואין צריך לטמאה טומאה אחרת שהרי טמאה ועומדת כדמפרש ואזיל:
למה לו טבילה - וכיון דאין לה טומאה אין היכר לצדוקים בטבול יום שבה:
בשלמא לר' יהושע - המצריכה לטמא היינו דאיכא היכר לצדוקין שהרי טימאוהו טומאה גמורה הצריכה הערב שמש וכאן ישתמשו בה טבולת יום הוי היכר:
[**מטמאין היו כו'** - נוגעין היו בו שרץ]:
להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית - ולרבנן טבול יום כשר בה דנפקא להו מריבויא דקרא והזה הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שכשר בפרה מכדי בטהור עסקינן ואתי דכתיב לעיל מיניה ולקח אזוב וטבל במים איש טהור (במדבר יט) למה לי למיהדר ולמיכתב והזה הטהור ליכתוב והזה על הטמא אלא טהור כל דהו ואשכחן טבול יום דאיקרי טהור דכתיב ורחץ במים וטהר:
אלא לרבי אליעזר - שאינו מצריכה אלא טומאה זו:

אי אמרת בשלמא בעלמא הצריכו חכמים הערב שמש - בעלמא בטבילת כלים הנגמרים בטהרה ודלא כמתני' היינו דהכא לא מצרכינן לה איכא היכירא:

דף כג:

עשאוה כטמא שרץ - לעולם בעלמא לא בעי הערב שמש ר"א לכלים הנגמרים בטהרה ואפ"ה איכא היכירא לפי ששפופרת של חטאת עשאן כאילו נגעו בשרץ לענין מנין ראשון ושני הלכך אי לאו דפרה נעשית בטבולי יום זו היתה צריכה הערב שמש:

אלא מעתה - דלא עשאוה אלא כטמא שרץ:

לא תטמא אדם - דהא טמא שרץ לאו אב הטומאה הוא ואינו מטמא אדם שלא מצינו טומאה לאדם וכלים הנוגעין בטמא שקיבל טומאה מאחרים חוץ מטמא מת שנאמר והנפש הנוגעת תטמא עד הערב (במדבר י"ט:כ"ב):

כטמא מת - כאילו נטמא במת שמטמא אדם:

לא חידשו דבר בפרה - אע"פ שעשו בה מעלות הרבה בשביל הזלזול הזה שהיו מטמאין כהן השורפה לעשותו טבול יום לא חידשו בגזרות מעלותיה דבר שאינו מצוי בשום מקום ואם כשאמרת שעשו בה כלים הנגמרין בטהרה כטמא מת הרי אין לך חדוש גדול מזה:

שלא אמרו קורדום מטמא מושב - כלומר לא נתנו טומאה בפרה לכלי שאינו ראוי לטומאה כגון לומר קורדום שאינו מיוחד לישיבה ואינו נעשה אב הטומאה במושב הזב בפרה אבל בכלי הראוי לקבל טומאה חידשו בה לעשות שאינו נוגע במת כנוגע במת:

תרקב - חצי סאה:

אשר ישב - מדלא קרינן אשר ישב למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד לישב שם תמיד:

הוסיף ר"ע כו' - רישא קתני העיד ר"ש על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו פסל את כולו:

לבונה וגחלים - אע"ג דלאו אוכל נינהו חיבת הקדש מכשרתן לטומאה:

פסל את כולן - לפי שהכלי מצרפן יחד והך עדות מדרבנן היא מדקתני רישא על אפר חטאת כו' וההיא ודאי על כרחך דרבנן היא דאי מקרא דר' חנין ליכא למילף אלא קדשי מזבח אבל אפר פרה לא:

דף כד.

לא נצרכא - להאי עדות דר' עקיבא דמדרבנן אלא לסולת של שירי מנחה:

דאלו מדאורייתא הצריך לכלי - דומיא דקטורת שבכף דאיירי בה קרא כלי מצרפו ושאינו צריך לכלי כגון שירי מנחה שהן אכילת כהן אין הכלי מצרפן:
מאי איכא למימר - הרי צריכין לכלי:
קרטבלא - עור שלוק:
ופליגא הא דר' חנין - דאמר לעיל צירוף דאורייתא אדר' חייא בר אבא:
מחוסר כפורים כשר לתרומה ופסול לקדש - ביבמות ילפינן לה מקראי בפרק הערל (יבמות דף עד:):
שלישי שפסול בתרומה - כדנפקא לן ק"ו במסכת סוטה (דף כט.) ומה טבול יום שמותר במעשר אסור בתרומה שני שפסול במעשר אינו דין שיעשה שלישי בתרומה:
אינו דין שיעשה רביעי לקדש - וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון א"כ ק"ו לא צריך שהרי למדנו שלישי לקדש מן התורה והיכא דמיפריך ק"ו לא אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון כדאמרינן בבבא קמא (דף כה.) ולמ"ד נמי אמרינן דיו הני מעלות דרבנן נינהו ולאו דאורייתא והאי דנקט ולמדנו שלישי לקדש מלתא בעלמא היא דאשמעינן דשלישי לקדש מן התורה הוא:
מי לא עסקינן כו' - מי לא משתמע (כו') נמי מהאי קרא:
דנגע בשני - דהא אשכחן דאיקרי שני טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא וה"ל הכלי ראשון ומה שבתוכו שני וקרי ליה טמא וקאמר רחמנא והבשר אשר יגע בכל טמא בשני וה"ל שלישי לא יאכל והאי קרא בבשר שלמים כתיב:
בחיבורין שנו - מתניתין דקתני יד מטמאה את חבירתה לקדש כגון שבעוד שהיד הטמאה נוגעת לטהורה היתה טהורה נוגעת בקדש דגזור רבנן דלמא אתי למינגע טמאה בקדש ולמ"ד פסול לקמן לפסול דמעלה בעלמא היא:
אבל שלא בחיבורין - שלאחר שפירשה מן הטהורה חזרה טהורה ונגעה בקדש טהור ואין יד מטמאה חבירתה לעשותה אפי' שלישית לפסול:
יד נגובה - אע"פ שאין בה משקין:
לטמא את הקדש - לעשות רביעי:
ר' יוסי בר' יהודה אומר - חבירתה פוסלת את הקדש אבל לא מטמאה:
אי אמרת בשלמא שלא בחיבורין - קאמר דמטמאה היינו רבותא דנגובה ואע"ג דנגובה היא כשנגעה בזו ואין לחוש שמא נגעה היד הטהורה במשקין שבטמאה שהן ראשונים דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה והויא לה הך יד נמי שניה מחמת המשקין כמו חבירתה אפילו הכי מטמאה דמעלה דרבנן היא שהיד מטמאה את חבירתה להעשות שניה כמותה לקדש אלא אי אמרת לא אמרינן אלא בחיבורין וטעמא

משום דלמא נגע טמא לקדש מאי רבותא דנגובה אטו יד קמייתא לא מטמיא לה לקדש בלא משקין הלא שניה היא:

דף כד:

אבל יד חבירו - אם נגעה ביד חברו לא טימאתה:
באותה היד - אם נגע ביד הראשונה ביד חברו אבל השניה אינה מטמאה יד חברו:
הא תנא ליה רישא - ולקדש מטבילין שניהן:
ולפסול - את הקדש הוא דאמר יד מטמא חבירתה אבל לא לטמא:
אין שני עושה שני - אין יד שהיא שניה עושה את חבירתה שניה מכלל דשמעי' לר' יהושע דאמר היד מטמא את חבירתה להיות כמותה:
ודלמא לא שני ולא שלישי - דלית להו הך מעלה דמתני' אבל מאן דאית ליה אפי' לטמא אית ליה להכי קאמר ידים לעולם שניות הן לפיכך אין יד מטמא את חבירתה:
וכי יש נגובה בקדש - והלא חיבת הקדש מכשרת אלא אין נגובה זו לומר כשלא הוכשרו אלא כשהוכשרו לטומאה ועכשיו הן נגובין וטומאה הן מקבלין ולא הוצרכה משנתנו לדבר באוכלי קדש נגובין אלא באוכלי חולין נגובין ואוכלין קדש:
תחב לו חברו - בידים טהורות וזה האוכל ידיו מסואבות:
או שתחבן הוא עצמו בכוש או בכרכר - שהן פשוטי כלי עץ ואין מקבלין טומאה:
וביקש לאכול צנון או בצל של חולין עמהן - שאין ידים מטמאות את החולין ואפ"ה גזור רבנן שלא יאכלם עם הקדש פן תגע ידו מסואבת באוכלי קדש שבפיו:
לענין תרומה - אע"פ שהיד מסואבת פוסלתה לא עשו מעלה אלא אמרינן זהיר ולא נגע וה"ק מתניתין אוכלין חולין בידים מסואבות עם התרומה אבל לא עם הקדש ולהכי נקט נגובין שאילו עכשיו היו משקין עליהם היו משקין נעשין ראשונים מחמת הידים ועושין את החולין שניים וכשנוגעין בתרומה שבפיו פוסלין אותם ואית דמסיק מלתא בנגובין שמעולם לא הוכשרו וקשיא לי בחולין מה לי הוכשרו מה לי לא הוכשרו הלא אין ידים מועילות כלום לחולין:
כיון דעד האידנא אסירי - דמחוסר כפורים מותר בתרומה ואסור בקדש וכן אונן ואע"פ שאסורים במעשר שני מותרין בתרומה כדאמרינן במסכת יבמות מוכל זר יתירה זרות אסרתי לך ולא אנינות:
מתני' שביהודה נאמנין - עמי הארץ:
על טהרת יין ושמן - של קודש אם הקדישוהו למזבח בשעת הגיתות והבדים. נאמנין על שמירתן כל ימות השנה ובגמ' מפרש מאי שנא יהודה דנקט:

ובשעת הגיתות והבדים - הכל מטהרין את כליהם:
והביאו לו - עמי הארץ לכהן חבר:
אבל מניחה - עם הארץ לגת הבאה ואז יתננה לכהן:
רביעית לוג שמן נאמן - דמיגו דנאמן אקדש נאמן אתרומה:

דף כה.

המדומעות - מפרש בגמרא והשתא משמע של טבל תרומה וחולין מעורבין:
שבעים יום - מקדימין לטהר את הכלים גיתות של יין בדים של שמן:
גמ' רצועה - של ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה וירושלים ביהודה היא וא"א להביאן לירושלים בטהרה לפי שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ואפילו של חברים שמגליל אינו בא לנסכים:
אהל זרוק - אהל המיטלטל ונזרק לאו שמיה אהל להיות מפסיק בין אוירה של ארץ העמים והם גזרו על אוירה:
שונין - תנאים שונין ברייתא שאין הקודש ניצל בצמיד פתיל:
אין חטאת - מי אפר פרה:
שאינן מקודשין - שלא ניתן האפר עליהן עדיין:
ניצולין - וכשירין לקדשן אחר כך:
מדכן - מטהרין יינן ושמנן למזבח ואי רצועה מפסקת למה מטהרין:
שמא יבא אליהו - ויראה להן שביל בה שאינו מארץ העמים:
הגומר את זיתיו - עם הארץ שבא לגמור את זיתיו:
ישייר קופה אחת - לצורך תרומותיו:
ויתננה לעני כהן - ויראנה שלא הוכשרו הזיתים והכהן יעשנה בטהרה אלמא בשעת הגיתות והבדים אין נאמנים:
באפלי - שכבר עבר זמן הגיתות לרובא דעלמא קאמר דלא מהימן:
כשל בית אביך - אפלי הוו:
בגלילא שנו - ומתני' דקא תני דמהימני ביהודה קאי דקתני רישא שביהודה נאמנין על טהרות יין ושמן ועלה קאי ובשעת הגיתו' והבדים אף על התרום':

דף כה:

יכול לומר לו טול אתה חטין במקום פלוני - שיודע בהן שהוכשרו ואני אטול חטים במקום פלוני שיודע שלא הוכשרו דכיון דחד מינא הן אמרי' יש ברירה שאלו הן חלקו

של זה ואלו הן חלקו של זה ולא החליף לו חבר לע"ה חלקו שבטמאין בשביל חלקו של ע"ה בטהורין אבל בשני מינין אין לומר ברירה דכשמת אביהן נפל חלק לזה וחלק לזה בכל המינים ונמצא חבר זה מחליפה לו ועובר בלפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ט:י"ד):

שורף את הלח - אם כהן הוא ויש שמן לתרומה מדליקו לנרות:

בדבר שאין לו גת - כגון שכר תמרים של תרומה והאי שורף לשון איבוד הוא:

ויניחנו לרגל - שטומאת עם הארץ אינה ברגל וימכרנה:

שבודקין לעושי פסח - בית הפרס כדמפרש ואזיל היה הולך לעשות פסחו ובית הפרס של שדה שנחרש בו קבר מפסיקו בודקו בנפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ונשמט ממנו ועצם כשעורה אינו מטמא באהל אלא במגע ובמשא לפיכך בודק בנפיחה שלא יסיטנו ברגלו:

ואין בודקין לאוכלי תרומה - אין סומכין על בדיקה זו דכיון דאין זמן קבוע לאכילה ימתין שבעה ימים ויזה שלישי ושביעי ויטבול אבל גבי פסח הואיל ובית הפרס דרבנן לא העמידו דבריהם במקום כרת:

שנידש - ברגל וזו היא בדיקתו בודק אם נידש או לא נידש:

במקום שיש בו חיוב מיתה - כגון טמא האוכל תרומה:

מיגו דמהימן אקדש מהימן אתרומה - שגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה והקדש יקרב למזבח:

בריקנין דקדש - לאחר שעירה מהן קודש והיה שומרן לקדש אינו נאמן על שמירתן:

ובשאר כל ימות השנה - כלומר כל ימות השנה דלקדש אין חילוק בין שעת הגיתות לשאר ימות השנה:

ובמלאין דתרומה בשעת הגיתות - שאע"פ שלא גזרו על תרומתן בשעת הגיתות מפני הפסד כהנים חבירים דנמצאת מפסידן מרוב תרומות ארץ ישראל על הקנקנים לא האמינום ואין הכהנים חברים מקבלין מהן הקנקנים עם התרומה אבל מערין אותה לכליהן ודכוותה אמרינן לקמן אל תתמה שהרי לגין טמאין טומאת שבעה ומשקין טהורים:

מאי לאו מדומעות דתרומה - וקתני נאמן אכדין:

תוס'. ומי איכא דימוע לקדש - טבל שלא נתקן מדומע בתרומה אבל קדש לא הוזקקנו לפרוש מתוכה שיהא הטבל מדומע בתוכו. ע"כ:

במטהר את טבלו לנסכים - דאיכא חולין וקדש ותרומה מיגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה ואקנקנים שגנאי לקדש שיהו הקנקנים שעירוהו מהן בחזקת טומאה והוא קרב:

מתני' מן המודיעים ולפנים - מודיעים שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל כדאמר במסכת פסחים (דף צג:) ממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנין קדרין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין כגון קדרות כוסות וקיתוניות שאי אפשר בלא הם ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות ולפיכך האמינום שלא לגזור עליהן שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה:

הוא הקדר - מי שהביאן (חוץ) למודיעים האמינוהו לפי שא"א אבל אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים לא האמינוהו:

והן הקדירות - על אותן הקדירות שהביא הוא האמינוהו ולא לצרף עמהן קדירות של קדר אחר היושב במודיעים:

והן הלוקחין - חברים שראוהו שהביאן נאמן הקדר אצלן ולא אצל לוקחים אחרים:

יצא - מן המודיעים לשוב לאחוריו אינו נאמן:

גמ' מודיעים - הכרך עצמו:

פעמים כלפנים כו' קדר יוצא - מלפנים מן המודיעים ונכנס למודיעים:

וחבר - בא מחוץ למודיעים ונכנס למודיעים:

כלפנים - מותר ליקח ממנו שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו ואם לא עכשיו יקח אימתי:

שניהן נכנסין - מחוץ למודיעים ובאו בתוך הכרך כלחוץ אלא ימתין עד שיהא מן כרך ולפנים:

דף כו.

וכן שניהם יוצאין - הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח (וממנו) לא יקח עוד וכ"ש קדר נכנס וחבר יוצא הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים יחזור החבר הצריך ליקח ויקח:

תנא נאמנין על כלי חרס הדקין לקדש - הא דתנן מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס בכלי חרס הדקין אמרו שא"א בלא הם כדפרשינן לעיל אבל גסין כגון חבית ליין אין נאמנין אלא בתוך ירושלים כדלקמן ואני לא כך שמעתי ולבי מגמגם על שמועתי ששמעתי כשפיהן צר שאין אצבעו נכנס לתוכו וסופינו שאנו מטהרין אותם אפילו מליאים משקין טמאין:

ואפי' אפיקרסותו בתוכו - אפי' מלאין משקין שלו שאינן של קדש:

ואל תתמה - שכל דברי חכמי' כך הן שהרי שמעתי אצל כלי חרס המציל את המשקין שבתוכו ואין מציל כל כלי שטף שהלגין טמאין טומאת שבעה והמשקין טהורין:
מתני' הגבאין - ישראל שהן גבאין למלך נכרי לגבות מיד ישראל גולגליות ומסין וארנוניות:
שנכנסו לתוך הבית - לעבוט עבוטו וכן הגנבים שגנבו כלי חרס והחזירום:
נאמנים לומר - שלא נגעו לתוכו לקדש נאמנין אבל לא לתרומה דכולה מתני' אחומר בקדש מתרומה קיימא ובהדיא שנינו בתוספתא הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת ואין נאמנין על טהרת תרומה והאי חטאת בשר קדש ולא אפר חטאת כדמוכח התם אף אם עשו תשובה דשין בטומאה היו:
ובירושלים נאמנין כו' - מפרש בגמרא:
גמ' כל הבית כולו טמא - כל כלי הבית טמאין שחזקה הגבאין ממשמשין בכלים:
איכא נכרי בהדייהו - אין נאמנין לומר לא נגענו דמרתתו אם לא יחפשו כל הבית:
אימת נכרי עליהם - פן יענישם בגוף או בממון:
אימת מלכות - שמא ילשין עליהן נכרי אצל המלך:
נכרי שאינו חשוב - אימתו ליכא אימת מלכות איכא:
אלא מקום דריסת רגלי הגנבים - מ"מ דריסתו מיהא טמא וכ"ש כלים שגנבו והחזירו:
כשעשו תשובה - ומחמת תשובה החזירום הלכך לא משקרי:
על כלי חרס הגסין - וכ"ש הדקין ובהדיא תניא בירושלמי נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש:
וכל כך למה - מהדר אף על הדקים מן המודיעים ולפנים:
שאין עושין כבשונות בירושלים - לא לדקים ולא לגסין ומיהו בדקים הוצרך לאנשי ירושלים שכל יחיד ויחיד נסכו בביתו לכך הוסיפו להן טהרה ליחידים מגבול מודיעים אבל בעלי הלשכה המוסרין נסכים לצבור די להם בנכנסין לתוך העיר ולשם בלבד האמינום על החביות א"נ יחידים צריכים לדקים אף לבישול שלמיהן יום יום:
ויאסף כל איש ישראל וגו' - בפלגש בגבעה כתיב שנאספו כל ישראל בגבעה:
הכתוב עשאן חברים - ורגל שעת אסיפה הוא:
מתני' הפותח את חביתו - חבר שפתח את חביתו למכור יין בירושלים ברגל וכל הבא ליקח ממשמש ואף עמי הארץ ממשמשים:
רבי יהודה אומר יגמור - וטעמא מפ' במסכת ביצה (דף יא:) ג' דברים הותרו סופן משום תחילתם וזה כמו כן שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יתחיל ואין מזון מצוי לעולי רגלים:

לא יגמור - אחר הרגל אע"פ שברגל הן טהורין לא שטהרתן טהרה אלא שברגל הכל חברים אבל לאחר הרגל מגעו טמא למפרע כדאמר במתני' עבר הרגל מטבילין כלי העזרה מפני שנגעו בהן ע"ה ברגל:

גמ' מהו שיניחנה כו' - אליבא דרבנן בעי לה:

אטו האידנא - כל ימי הרגל לא ממשמשו בה הכל והתרת ברגל:

טמאה היא - למפרע וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם וי"מ אותה בע"ה ואי אפשר לומר בע"ה לא יגמור דמי ציית לן והלא אומר שלך טמא ושלי טהור וימצא לו מחביריו הרבה שימכור להם ואם בא לאסור שלא יקחו חברים ממנו יקחו ולא יקחו מיבעי ליה ועוד דאמר במסכת ביצה שזו היא אחד מג' דברים שהותרו סופן משום תחילתן ואי בע"ה אפי' לא שרית ליה לגמור ניחא במאי דמזבין ברגל:

ה"ג מאי לאו תנאי היא לא הא דקתני יניחנה ר' יהודה והא דתני לא יניחנה רבנן ותסברא והא רבי יהודה יגמור קאמר אלא הא דתניא יניחנה רבנן והא דתניא לא יניחנה רבי יהודה היא ומאי לא יניחנה כו'. מאי לאו תנאי היא ואליבא דרבנן ותפשוט בעיא דלעיל דפלוגתא דתנאי היא:

מתני' מעבירין על טהרת עזרה - מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילן ולטהר את העזרה מטומאת ע"ה שנגעו בהן ברגל שאע"פ שעשאם הכתוב חברים ברגל לא מפני שטהורין הן הלכך לאחר הרגל מגען טמא למפרע:

מפני כבוד השבת - שהיו הכהנים צריכין להתעסק איש בביתו בצרכי שבת:

אף לא ליום החמישי - אם עבר הרגל ליום חמישי אין מטבילין אותן עד לאחר השבת:

גמ' לפי שאין הכהנים פנויין - במוצאי יום טוב להטבילן שטרודין להוציא הדשן שעל התפוח שבאמצע המזבח שקיבצו שם כל ימות הרגל כל דשן של מערכה:

מתני' ואומרים להם - לכהנים ע"ה ברגל:

הזהרו שלא תגעו בשלחן - שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל שאי אפשר לסלקו ממקומו דכתיב ביה לחם פנים לפני תמיד (שמות כ"ה:ל'):

דף כו:

טעונין טבילה - מפני טומאת הרגל:

חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע - שהכתוב קראו מזבח אדמה ושלחן הא אמרן דלא נגעו בו:

מפני שהן מצופין - בגמרא מפרש:

גמ' מנורה לא כתיב בה תמיד - כלומר תמידין האמורין במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר אלא תמיד מלילה ללילה כתמיד האמור בעולת תמיד ובחביתי כ"ג אבל ביום לא היה דולק דמערב עד בוקר כתיב (שמות כח) תן לה מדת השמן שיש בה כדי לידלק מערב עד בוקר לפיכך כל היום אתה יכול לסלקה ולהטבילה אבל תמיד האמור בשלחן תמיד יום ולילה הוא דמשבת לשבת הוא ערוך עליו:

נוכח השלחן - כל זמן שהשלחן שם תהא מנורה נוכחו:

ותיפוק לי - דאי נמי נגעו בשלחן לא מיטמאו ליה דהא כלי עץ העשוי לנחת במקום אחד הוא:

דומיא דשק בעינן - לענין טומאה הוקשו כלי עץ לשק דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא י"א:ל"ב):

מה שק מיטלטל מלא וריקם - יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן יצא כלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש אע"פ שמיטלטל ריקן אינו מיטלטל מלא שאם יטלטלנו מלא ישבר:

השלחן הטהור - שאמרתי שיהא טהור מכלל שהוא ראוי לטומאה והלא כלי עץ העשוי לנחת הוא:

סילוקו כסידורו - שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו:

חם ביום הלקחו - שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן:

ותיפוק לי - דמקבל טומאה ואפילו הוא עשוי לנחת:

משום ציפויו - שהוא מתכת דכלי מתכת לא איתקש לשק:

דהתנן - דבתר ציפוי אזלינן:

הדולפקי - כסא המתקפל ומכוסה עור:

שחיפהו בשייש - דשוב הוי ככלי אבנים שאין מקבלין טומאה:

ושייר בהן - מן הפחיתה או מן החיפוי כדי הנחת כוסות:

טמא - שעדיין ראוי למלאכתו ראשונה:

רבי יהודה אומר - צריך אף הנחת חתיכות לחם ובשר ואי לא לאו שלחן הוא אלמא ציפויו מבטלו אפילו להקל וכל שכן להחמיר:

לא שנו - הך דקתני ציפויו מבטלו אלא בעצי אכסלגים שאינו חשוב כ"כ:

ציפוי שאינו עומד - שאינו מחוזק במסמרים יפה ותאמר דההוא דמקדש לאו עומד הוא:

לבזבזין - שפה לשלחן סביב:

דף כז.

רחמנא קרייה עץ - אף כשהוא מצופה:

שולחנו מכפר עליו - בהכנסת אורחין:

הכי גרסינן מזבח הנחושת דכתיב מזבח אדמה הכתוב קראו אדמה למזבח שמעלין עליו העולות והשלמים והיינו מזבח הנחשת:

אדרבה משום דמצופין נינהו נטמאו - דאי לאו מצופה יש להם לטהרם משום כלי עץ העשוי לנחת:

מאי דעתיך - דילפת טעמא מדקרינהו אדמה הא לאו הכי טמאין אע"ג דעשוין לנחת:

מפני שהן מצופין - ובעי למימר שהציפוי מבטלן והוי להו ככלי מתכות:

מיבטל בטיל ציפויין לגבייהו - דרחמנא קרא עץ לכולהו ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומא':

סלמנדרא - חיה הנבראת מן האור כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק:

כעובי דינר זהב - דבר מועט לא חסר זהבה דנעשה בו נס: